

**ANTİ-SOSYAL EĞİLİMLERİN YORDAYICISI OLARAK
SOSYAL DESTEK VE SOSYO DEMOGRAFİK
DEĞİŞKENLER**

**SOCIAL SUPPORT AND SOSYO-DEMOGRAPHIC
FACTORS AS PREDICTING ANTI-SOCIAL TENDENCIES**

Adem MENTEŞ

Hacettepe Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı İçin

Öngördüğü

Yüksek Lisans Tezi

olarak hazırlanmıştır.

2016

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Adem MENTEŞ tarafından “Anti-sosyal Eğilimlerin Yordayıcısı Olarak Sosyal Destek ve Bazı Sosyo-Demografik Değişkenler” başlıklı bu çalışma jürimiz tarafından **Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Başkan Prof. Dr. Tuncay ERGENE

Üye (Danışman) Prof. Dr. İbrahim YILDIRIM

Üye Doç. Dr. Şerife IŞIK

Üye Doç. Dr. Türkan DOĞAN

Üye Yrd. Doç. Dr. Gökhan ATİK

ONAY

Bu tez Hacettepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki jüri üyeleri tarafından 10 / 06 / 2016 tarihinde uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulunca / / tarihinde kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Berrin AKMAN
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ANTI-SOSYAL EĞİLİMLERİN YORDAYICISI OLARAK SOSYAL DESTEK VE SOSYO-DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLER

Adem MENTEŞ

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, lise birinci sınıf öğrencilerinin antisosyal eğilimlerinin yordayıcısı olarak sosyal desteği ve sosyo demografik değişkenleri incelemektir.

Çalışma, iki aşamadan oluşmaktadır. Birinci aşamada “Antisosyal Eğilimler Ölçeği” (AEÖ) adında geçerli ve güvenilir bir ölçek geliştirilmiş, ikinci aşamada antisosyal eğilimlerin yordayıcısı olarak sosyal destek ve bazı sosyo-demografik değişkenler incelenmiştir.

Birinci aşamayı gerçekleştirmek için, öncelikle literatüre dayalı olarak madde havuzu oluşturulmuştur. Sonrasında madde havuzundan Antisosyal Eğilimler Ölçeği’nin “Deneme Formu” oluşturulmuştur. Deneme formu 43 kişilik öğrenci grubuna araştırmacı tarafından uygulanmıştır. Deneme uygulaması sonrası 63 maddeden oluşan “Antisosyal Eğilimler Ölçeği Uygulama Formu” oluşturulmuştur. Uygulama formunun uygulanması İç Anadolu’da bir ilde lise türleri gözetilerek, tabakalı örneklem yöntemi ile seçilen Fen Lisesi’nde 123, Kız Meslek Lisesi 145, Tarım Meslek Lisesi 142, Endüstri Meslek Lisesi 145 ve Anadolu Lisesi’nde 123 olmak üzere toplamda 160 kız ve 314 erkek öğrenciden oluşan 474 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Uygulamada elde edilen veriler SPSS programına girilmiştir. Bu aşamada Antisosyal Eğilimler Ölçeği’nin geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılmıştır.

AEÖ’ nün geçerlik çalışması iki yolla yapılmıştır. Birinci aşamada ölçeğin kapsam geçerliliği incelenmiştir. Kapsam geçerliliği için uzman görüşüne başvurulmuş ve de okul psikolojik danışmanlarının da görüşleri alınarak 63 maddelik deneme formu oluşturulmuştur. İkinci olarak AEÖ’ nün yapı-kavram geçerliliği incelenmiştir. Açıklayıcı faktör analizi için 474 öğrenciden veri toplanmıştır. Ölçeğin KMO değeri 0,90 ve Barlett Sphericity Testi= 4782,020, sd=325, p=.000 olarak bulunmuştur.

AEÖ’nün güvenirliğinin test edilmesinde, Cronbach Alfa yöntemi ve test tekrar test yöntemi kullanılmıştır. Araştırma kapsamında uygulanan AEÖ’nün Cronbach Alfa değeri $\alpha=0.90$ bulunmuş ve ölçeğin test-tekrar test (r_{xx}) güvenirlik katsayısı hesaplanmıştır ($r^2 = .93$). Tüm veriler ışığında Antisosyal Eğilimler Ölçeği’nin 5

faktör ve 26 maddeden oluşan geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu sonucuna varılmıştır.

Çalışmanın ikinci aşaması için araştırmacı tarafından geliştirilen “Kişisel Bilgi Formu” (KBF), “Antisosyal Eğilimler Ölçeği” (AEÖ) ve Yıldırım (2004) tarafından geliştirilen “Algılanan Sosyal Destek Ölçeği” (ASDÖ-R) takım halinde araştırmacı tarafından sınıf ortamında 474 öğrenciye uygulanmıştır. Çalışmanın ikinci aşamasında antisosyal eğilimlerin yordayıcısı olarak sosyal destek ve bazı sosyo demografik değişkenler “Aşamalı Regresyon Tekniği” ile incelenmiştir. Araştırmada hata payı .05 olarak alınmıştır. Bu aşamada lise birinci sınıf öğrencilerinin antisosyal eğilimlerini yordayan değişkenler, önem derecesine göre, sırasıyla, öğrencinin algıladığı öğretmen desteği, okuldan memnuniyet, öğrencinin algıladığı aile desteği, öğrencinin kolluk kuvvetleri ile yaşadığı durum, arkadaş şiddetine maruz kalma, internette geçirilen süre, anne çalışma durumu, öğrencinin öğretmenlerinden memnuniyeti ve öğrencinin arkadaşları ile ilişkileri olarak bulunmuştur. Buna karşın, araştırmada antisosyal eğilimlerin yordayıcısı olarak ele alınan “cinsiyet”, öğrencinin “algıladığı başarı durumu”, “aile ekonomik durumu”, “öğrencinin yaşadığı yer”, “anne eğitim durumu”, “kardeş sayısı”, “düzenli spor yapıp yapmama”, “okul değiştirmek isteyip istememe”, “anne baba öz-üvey durumu”, “anne babanın sağ-ölü olma durumu”, “babanın çalışma durumu”, “ailenin ekonomik durumu”, “okula ulaşım” değişkenleri öğrencilerin anti-sosyal eğilimlerinin manidar olarak yordayıcısı çıkmamıştır.

Araştırmadan elde edilen bulgular literatür ışığında tartışılmış ve bazı öneriler sunulmuştur.

Anahtar sözcükler: Antisosyal Eğilimler, lise birinci sınıf, sosyal destek, sosyo-demografik.

Danışman: Prof. Dr. İbrahim YILDIRIM, Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı

SOCIAL SUPPORT AND SOSYO-DEMOGRAPHIC FACTORS AS PREDICTING ANTI-SOCIAL TENDENCIES

Adem MENTEŞ

ABSTRACT

The aim of this study is to analyse social support and socio demographic factors as the predictor of anti-social tendencies of freshman at high schools.

The study carried out in two parts. In the first step, named Anti-social Tendencies Scale, valid and reliable test was developed. In the second stage, social support and socio demographic factors as predictors of antisocial tendencies were examined.

Primarily, to perform the first stage, based on the literature, item pool was created. Then, from the item pool, Antisocial Tendencies Scale Trial Form was created. The Trial Form was applied to 43 students by researcher in the classroom. After trial application, Antisocial Tendencies Application Form consisting of 63 items was formed. Afterward the study is performed with 474 students (160 Female, 314 Male) chosen by means of stratified sampling method: 123 students studying at Science High School, 145 students studying at Vocational High School For Girls, 142 students studying at Farming Vocational High School, 145 students studying at Technical Vocational High School and 123 students studying at Nevzat Ayaz Social Science High School. The data is loaded into SPSS programme. Then, Antisocial Tendencies Scale's validity and reliability study was conducted.

Antisocial Tendencies Scale's validity study was done in two ways. Content validity of the scale was examined in the first phase. Experts have been consulted for their views on the scope and taking views to school counselors in 63-point trial form was created. Secondly Antisocial Tendencies Scale's structure-concept validation was examined. Data were collected from 474 students for exploratory factor analysis. KMO value of the scale was found as .90, Bartlett's test was determined as 4782,020, $sd=325$, $p=.000$.

In testing the reliability, Cronbach Alpha and test-retest method were used. Cronbach Alpha reliability coefficient of the scale was found as .90 and test-retest method was found as $r^2 = .928$. After the analysis, the "Antisocial Tendencies

Scale” is found to be consisting of 26 items, 5 factors. As a result, Antisocial Tendencies Scale was found as valid and reliable scale.

In the second level The Personal Information Form and The Scale of Anti-Social Tendencies, both developed by the researcher and Perceived Social Support Scale, developed by Yıldırım (2004) are applied to students by the researcher in the classroom environment. Social support as the estimator of anti-social tendencies and some socio-demographic variables are analysed by means of “Stepwise Regression Analysis” and the error rate is defined as .05

The data appears in the second step of the research is as follows:

The variables which estimate the antisocial tendencies of the 9th grade students are as follows in the importance order: the teacher support perceived by the student, his school satisfaction, the family support perceived by him, the frequency of his being taken to the police station, his exposition to his friends’ violence, his time spent on the internet, his mother’s employment or unemployment, his teacher satisfaction and his relationship with friends. Despite that, The variables which don’t estimate the antisocial tendencies of the 9th grade students are as follows: Gender, perceived the status of the student success, family economic situation, number of siblings, student housing, mother's education level, do sports regularly, wishing change school, student’s adoptive status, parents living situation, father working status, family economic situation, the student's school transport.

The findings obtained from research were discussed with literature and some suggestions were offered.

Keywords: Antisocial Tendencies, High School 1st Class, Social Support, Socio-Demographics

Advisor: Prof. Dr. Ibrahim YILDIRIM, Hacettepe University, Department of Educational Science, Division of Psychological Counseling and Guidance.

ETİK BEYANNAMESİ

Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada,

- tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi,
- kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- ve bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversitede veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı beyan ederim.

Adem MENTEŞ

TEŞEKKÜR

Bu çalışma, araştırmacıyla birlikte birçok kişinin desteği ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın her aşamasında desteğini esirgemeyen, tez danışmanım, Sayın Prof. Dr. İbrahim YILDIRIM' a teşekkürlerimi sunuyorum.

Yüksek lisans eğitimim süresince bana destek olan psikolojik danışman arkadaşlarım Mutlu ÖZDEMİR, Recep KADI, Merve KOCASLAN'a teşekkürü bir borç bilirim.

Fen Lisesi, Kız Meslek Lisesi, Tarım Meslek Lisesi, Endüstri Meslek Lisesi ve Nevzat Ayaz Anadolu Lisesi idarecileri ve tüm çalışanlarına uygulama aşamasında yardımlarını esirgemedikleri için teşekkür ederim. Yüksek lisans eğitimimin başından sonuna kadar çalıştığım kurum olan Rehberlik Araştırma Merkezi idarecisi ve çalışma arkadaşlarıma sonsuz teşekkürleri sunarım.

Yaşadığım bu süreçte bana her türlü desteği ve sevgisini esirgemeyen eşim Ümran MENTEŞ' e çocuklarım Alperen Kemal ve kızım Vildan Erva' ya sevgilerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iii
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	viii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar DİZİNİ	xi
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	xii
1. GİRİŞ	2
1.1. Problem Durumu	2
1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi:	4
1.3. Problem Cümlesi:	6
1.3.1. Alt Problemler:	6
1.4. Sayıtlar:	6
1.5. Sınırlılıklar:	7
1.6. Tanımlar:	7
1.7. Araştırmanın Kuramsal Temeli	9
1.7.1. Sosyal Destek ve Okul	9
1.7.2. Bazı Sosyo-Demografik Değişkenler ve Okul	11
1.7.3. Antisozyal Eğilimler ve Sosyal Destek	13
2. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	16
2.1. Antisozyal Eğilimler İle İlgili Araştırmalar	16
2.2. Antisozyal Eğilimler ve Sosyal Destek ile İlgili Araştırmalar	18
2.3. İlgili Araştırmalar Özet	25
3. YÖNTEM	26
3.1. Araştırmanın Yöntemi	26
3.2. Çalışma Grubu	26
3.3. Veri Toplama Araçları	28
3.3.1. Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ASDÖ-R)	28
3.3.2. Antisozyal Eğilimler Ölçeği (AEÖ)	29
3.3.3. Kişisel Bilgi Formu (KBF)	30
3.4. Veri Toplama Araçlarının Uygulanışı	30
3.5. Verilerin İşlenmesi ve Çözümlemesi	30
4. BULGULAR VE TARTIŞMA	32
4.1. Antisozyal Eğilimler Ölçeği'nin (AEÖ) Geliştirilmesine İlişkin Bulgular	32
4.1.1. Antisozyal Eğilimler Ölçeği'nin (AEÖ) Geçerliği ve Güvenirliği	32
4.2. Antisozyal Eğilimlerin Yordayıcısı Olarak Sosyal Destek ve Bazı Sosyo-Demografik Değişkenlerin İncelenmesi	34
5. SONUÇ ve ÖNERİLER	47
5.1. Sonuçlar	47
5.2. Öneriler	48
5.2.1. Araştırmaya Dönük Öneriler	49

5.2.2. Uygulamaya Dönük Öneriler	50
5.2.2.1.Ailelere Öneriler.....	50
5.2.2.2.Politikacılara Öneriler.....	51
5.2.2.3.Okul Psikolojik Danışmanlarına Öneriler.....	52
KAYNAKÇA.....	54
EKLER DİZİNİ	59
EK-1: Etik Kurul Onayı.....	60
EK-2: Üniversite Uygulama İzni.....	61
EK-3: Milli Eğitim Müdürlüğü Uygulama İzni.....	62
EK-4: Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ASDÖ-R) Örnek Maddeler.....	64
EK-5: Kişisel Bilgi Formu (KBF).....	65
EK-6: Antisosyal Eğilim Ölçeği (AEÖ) Örnek Maddeler.....	2
Orjinallik Raporu.....	7
ÖZGEÇMİŞ	4

TABLÖLAR DİZİNİ

- Tablo 1:** Katılımcılara İlişkin Demografik Bilgiler.
- Tablo 2:** AEÖ 'ye İlişkin Faktör Analizi Sonuçları.
- Tablo 3:** Lise 1.Sınıf Öğrencilerinin Antisosyal Eğilimlerinin Yordayıcısı Olarak Aile Desteği, Arkadaş Desteği, Öğretmen Desteği Değişkenlerine İlişkin Pearson Korelasyon Katsayıları.
- Tablo 4:** Lise 1.Sınıf Öğrencilerinin Antisosyal Eğilimlerinin Yordayıcısı Olarak, Aile Desteği, Arkadaş Desteği, Öğretmen Desteği ve Bazı Sosyo-Demografik Değişkenlerine İlişkin Adımsal Regresyon Analizi Sonuçları.

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

AEÖ: Antisosyal Eğilimler Ölçeği.

ÖĞRETMEN D. : Öğretmen Desteği.

OKUL M.: Okul Memnuniyeti.

AİLE D. : Aile Desteği.

K.K. YAŞANILAN DURUM: Kolluk Kuvvetleri ile Yaşanılan Durum.

A.ŞİDDETİ: Arkadaş Şiddetine Maruz Kalma.

İNTERNET S. : İnternette Geçirilen Süre.

ANNE Ç. : Anne Çalışma Durumu.

ÖĞRETMEN M.: Öğretmen Memnuniyeti.

A.İLİŞKİLERİ:Arkadaş İlişkileri.

1.GİRİŞ

Bu bölümde problem durumu, araştırmanın amacı ve önemi, problem cümlesi ve alt problemler, sayıtlar, sınırlılıklar, araştırmanın kuramsal temeli sunulmaktadır.

1.1. Problem Durumu

Günümüz eğitim sisteminin en önemli problemlerinden biri antisosyal eğilimler temelinde gerçekleşen şiddet olayları sonucu disiplin sorunlarının yaşanmasıdır. İstanbul'da bazı okullarda yapılan suç ve şiddetin yaygınlığı konusunda bir ankette son bir yıl içerisinde kavgada bulunanların oranı % 50 olarak bulunmuştur (Ögel ve diğerleri, 2005). Yine Ankara'da üç lisede şiddet ve davranışları konusunda yapılan bir araştırmada son üç ayda herhangi bir nedenden dolayı şiddet olayı ile karşılaşma oranı %45 olarak bulunmuştur. Bu kapsamda antisosyal eğilimler temelinde karşılaşılan şiddet ile mücadelede okullarda bireyin iletişim becerilerinin geliştirilmesi ve sosyal destek kaynaklarının çoğaltılması gerekmektedir.

Her yıl antisosyal eğilimlere yatkınlık temelinde gerçekleşen olaylar sonucu birçok öğrenci çok çeşitli problemlerle karşılaşmakta ve eğitim sürecinden beklenen faydayı sağlayamamaktadır. Bu aşamada her gün değişen şartlar, değişen çözüm önerilerini gerektirmekte, bu alanda çalışma yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Okullarda bireyin algıladığı sosyal desteği arttırmak, antisosyal eğilimli bireyleri belirlemek ve de onlar için önleyici programlar sunmak, eğitim sürecinde önemli ve değerlidir.

Bireyin doğumundan başlayarak, yaşam boyu devam eden eğitim sürecinde hedef, kendisiyle ve çevresiyle uyum içinde olan, kendini geliştirmeye yatkın, üretken bireyler yetiştirmektir (Glasser, 1999). Bu çıktının sağlanması eğitim süreci boyunca çeşitli engellerle karşılaşır. Örneğin bireylerin gelişim özellikleri ile beraber çevrenin de olumsuz etkisiyle ruhsal problemler ortaya çıkmaktadır (Kaya, 2006). Kişilik, birçok problemin çözülmesi ve engellerin aşılmasıyla gelişmektedir (Yörükoğlu, 1996). Problemlerin çözülememesi ve engellerin aşılamaması sonucu kişilik bozuklukları ortaya çıkabilmektedir. Bu kapsamda istenen çıktıların sağlanması büyük oranda antisosyal eğilimlerle mücadeleyi gerektirmektedir.

Kişinin çevreden aldığı sosyal destek, antisosyal eğilimlerle mücadelede önemli katkı sağlamaktadır. Bu kapsamda özellikle aileden, öğretmenden ve arkadaştan alınan sosyal desteğin eğitim sürecine olumlu yansıdığı göz ardı edilemez. Sosyal

destek bu süreçte adeta tampon görevi görmekte, bireyi koruyucu bir rol üstlenmektedir. Böylece ailesinden başlamak üzere sosyal destek alan bireyler, hayatta karşılaştığı problemlerle daha rahat başedebilmekte ve bu problemlere karşı daha dayanıklı olabilmektedir. Bu desteğin sunulmasında psikolojik danışmanlar okullarda gerek bireysel ve grupla psikolojik danışma etkinlikleri ile gerekse konsültasyon (müşavirlik) hizmetleri kapsamında aile eğitimleri, akran arabuluculuğu gibi faaliyetlerle öğrencilere bu desteği sunmaktadır.

Bu kapsamda, lise birinci sınıf, gerek okul değişikliğinin ortaya çıkardığı sorunlar, gerekse ergenlik dönemi gelişim özellikleri sebebiyle bireyin uyumunda ve sosyal davranışlarında kritik öneme sahiptir. Bireyin bu dönemde yeni eğitim ortamına uyum sağlamasında çıkabilecek problemlerde sosyal desteğe ihtiyaç duyması muhtemeldir. Özellikle lise döneminin ilk aylarında oryantasyon programlarının uygulanması daha uygundur. Akran zorbalığına maruz kalma, zararlı gruplar veya kliklerden etkilenme bu dönemde olumsuz çevre koşullarından sayılmaktadır. Ayrıca gelişim dönemi özellikleri dikkate alındığında da lise birinci sınıf, hem akademik aşama, hem ergen gelişim özellikleri bakımından kritik bir dönemdir. Bu dönem bireyin hem kendini yalnız hissettiği hem de çevreden destek beklediği bir dönemdir. Bu dönemde bireye sunulacak rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri çok değerlidir. Lise birinci sınıf akademik müfredatın yoğun olduğu ve gelecek hakkında meslek ve alan seçiminin başladığı bir dönemdir. Bu dönemde yaşanabilecek karar verme güçlükleri lise birinci sınıfı diğer sınıflardan daha önemli bir hale getirmektedir. Bu kapsamda bu dönem bireyin başarı güdüsü için motive edilmeye ihtiyaç duyabildiği bir dönemdir. Ergenlik dönemi ile birlikte ele alındığında bu dönemde karşı cinsle ilişkilerinin gelişmesi ve diğer sebepler sonucunda bu dönem öğrenci ile ilgili tüm taraflar ve psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri açısından lise birinci sınıf dönemi kritik bir dönem olarak ele alınmış ve bu eğitim-öğretim seviyesinde çalışma yapılmıştır.

Bu çalışma sonuçlarından okullarda çalışan psikolojik danışmanlar, Rehberlik Araştırma Merkezi görevlileri, eğitim politikacıları, öğretmenler, öğrenci velileri, araştırmacılar yararlanabilecektir. Bu çalışmanın gerçekleştirilmesi ile anti-sosyal eğilimleri belirlemede yardımcı olacak geçerli ve güvenilir bir ölçek geliştirilmiş ve de anti-sosyal eğilimler ile sosyal destek sistemi arasındaki ilişkinin belirlenmesi yoluyla literatürdeki bilgi birikimine katkı sağlanmıştır.

1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi:

Okul ortamında antisosyal eğilimlerle mücadele günümüz eğitim sisteminin en önemli görevlerinden biridir. Her yıl antisosyal eğilimler ve bunun göstergesi şiddete bağlı olarak birçok öğrenci eğitim sürecinden yeterli derecede fayda sağlayamamaktadır. Bu aşamada değişen şartlar, değişen çözüm önerilerini gerektirmekte ve bu alanda çalışma yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Bireyin çevreden aldığı sosyal desteği çoğaltmak, antisosyal eğilimli bireyleri belirlemek ve onlar için önleyici programlar sunmak, eğitim sürecinde önemli ve değerlidir. Okullarda sürdürülen eğitim öğretim programlarında bu yöndeki etkinlikler çoğaltılmakta ve psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinde önleyici çalışmalara ağırlık verilmektedir.

Lise birinci sınıfta yapılacak anti-sosyal eğilimleri önlemeye ve öğrencilerin sosyal destek sistemlerini güçlendirmeye yönelik çalışmalar önemlidir. Bu dönemde okul değişikliği ile birey yeni eğitim ortamına uyum sağlamakta güçlük çekebilmekte ve bu konuda problemler yaşayabilmektedir. Yine lise birinci sınıf büyük oranda uyum dönemini içerdiğinden bireyin yaşayabileceği gelişimsel dönem özelliklerinden ötürü sosyal destek sistemini mümkün oldukça genişletmek gerekmektedir.

Sonuç olarak tüm bu sebepler ışığında lise birinci sınıf, özellikle çalışma yapılması gereken bir dönemdir. Ayrıca okullarda şiddeti, antisosyal eğilimlerden bağımsız olarak düşünmek imkansızdır. Bu yüzden antisosyal eğilimlerin göstergesi olarak özellikle lise döneminde şiddete maruz kalan veya şiddet uygulayan öğrenciler düşünüldüğünde, öğrencilerin yaşadığı en temel duygunun “uygun yollarla kendini ifade edememe” olduğu söylenebilir. Uygun psikolojik danışma ve rehberlik faaliyetleriyle birlikte öğrencilerin iletişim becerilerinin artırılması, öğrencilerdeki şiddet eğilimini önlemede yararlı olabilir.

Antisosyal eğilimlerin “suç” ile olan ilişkisine bakıldığında ise başlangıçta bireyler suç işlemeye karşı kararsız iken, zamanla içinde bulunduğu şartlar suç işleme eğiliminin artmasına ve bireyin giderek suçu meslek haline getirmesini sağlamaktadır. Günümüzde mala karşı işlenen suçların %70-80 düzeyinde suçu meslek haline getiren kişilerce işlendiği ve bunların antisosyal özelliklere sahip kişiler olduğu polis kayıtlarına dayanılarak tespit edilmiştir (Aytaç ve Aksoy, 2011). Bu kişilere erken dönemde ulaşmak onları suçtan uzak tutmak ve onlara önleyici

psikolojik danışma ve rehberlik hizmeti sunmak sonuç olarak suçu ve suçlu kişi sayısını azaltabilir.

Antisosyal eğilimler, antisosyal davranış bozukluğu ve antisosyal kişilik bozukluğuna dönüşebilir ve bu kişiler, çok sayıda ve çeşitte suç işleyebilir. Nitekim, Cantürk (2004), antisosyal kişilik bozukluğunun, suçu en çok yordayan değişkenlerden olduğunu vurgulamaktadır. Antisosyal kişilik bozukluğu tanısına sahip bireyler rehabilite programlarına devam etmemekte veya devam etseler bile rehabilite edilmiş olanların tekrar suç işleme oranları azalmamaktadır. Yine antisosyal kişilik bozukluğunun cinsel şiddette etken bir rol oynadığı görülmüştür. Anlaşılacağı üzere, antisosyal eğilimli öğrencilerin okul ortamında rehabilite edilmesi, öğrencilerin sosyal destek kaynaklarının güçlendirilmesi suçu ve şiddeti önlemede etkili olabilmektedir.

Ailede yaşanan olumsuz yaşantılar kişinin antisosyal eğilimlerini arttırmakta ve sonuçta bu süreç antisosyal kişilik bozukluğuna neden olabilmektedir. Birey birçok sorunda ailenin sosyal desteği ile birlikte kritik dönemleri aşar, bunun tersi durumunda birey için sosyal desteğin olmaması sorunların daha fazla büyümesine neden olabilir (Yörükoğlu, 1996). Bireyin gelişim dönemi boyunca özellikle ergenlik dönemi kritik öneme sahiptir. Ergenlik dönemi insanoğlunun ilkelikten gelişmişliğe geçişini temsil eder (Kulaksızoğlu, 2008).

Yapılan bir çalışmada şiddet suçlusu 34 erkek bireyin sürekli anksiyete, pişmanlık ve güvensizlik düzeylerinin normal bireylere göre yüksek, toplumsallaşma düzeylerinin ise düşük, dolaylı ve sözel şiddet düzeyleri ile huzursuzluk düzeylerinin ise normal sınırlar içinde olduğu tespit edilmiştir (Erdem ve diğerleri, 2010). Sonuç olarak bireyin özellikle ergenlik döneminde ihtiyaç duyduğu sosyal desteği alamaması, antisosyal davranış bozukluğundan antisosyal kişilik bozukluğuna giden bu süreçte, suç, şiddet ve birçok olumsuz sonuçlara neden olduğu düşünülebilir.

Psikolojik danışmanlar okullarda öğrencilerin sağlıklı sosyalleşmesine yardım etmekte, öğrencilerin kendine ve çevresine güven duymasını desteklemektedirler. Bunun için her düzeydeki okulda önleyici rehberlik hizmetleri kapsamında antisosyal eğilimli öğrencileri belirlemek, bu öğrencilerin sosyal destek sistemlerini incelemek ve böylece bu öğrencilerin antisosyal davranışlarını önlemek oldukça yararlı olabilir.

1.3. Problem Cümlesi:

Bu çalışmada, lise birinci sınıf öğrencilerinin antisosyal eğilimlerinin yordayıcısı olarak sosyal destek ve sosyodemografik değişkenlerin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç çerçevesinde öğrencilerin antisosyal eğilimlerini geçerli ve güvenilir olarak ölçen bir ölçme aracına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu amaç çerçevesinde aşağıdaki yedi temel soruya cevaplar aranmıştır:

1.3.1. Alt Problemler:

- 1-Antisosyal Eğilimler Ölçeği (AEÖ) geçerli ve güvenilir bir ölçek midir?
- 2-Antisosyal eğilimler ile aile desteği, öğretmen desteği, arkadaş desteği arasında bir ilişki var mıdır?
- 3-Aile desteği, öğretmen desteği, arkadaş desteği lise birinci sınıf öğrencilerinin antisosyal eğilimlerini manidar olarak yordamakta mıdır?
- 4-Cinsiyet, öğrencinin algıladığı akademik başarı, aile ekonomik durumu, okula ulaşım biçimi, kalınan mekân, arkadaşlarla ilişki, anne çalışma durumu, baba çalışma durumu, günlük internete giriş süresi, düzenli spor yapp yapmama, disiplin cezası alıp almama, herhangi bir sebepten karakola götürölüp götürölmemme, öğretmen şiddetine maruz kalıp kalmama, arkadaş şiddetine maruz kalıp kalmama, okuldan memnun olup olmama, okulu değiştirmek isteyip istememe değişkenleri antisosyal eğilimleri manidar olarak yordamakta mıdır?
- 5-Antisosyal eğilimlerin yordayıcısı olarak değişkenler nasıl bir sıra izlemektedir?
- 6-Antisosyal eğilimlerin yordayıcısı olarak değişkenlerin yordama gücü hangi düzeydedir?
- 7-Yordayıcı değişkenler birlikte anti-sosyal eğilimlerin ne kadarını yordamaktadır?

1.4.Sayıtlılar:

Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin verilen ölçekleri ‘Antisosyal Eğilimler Ölçeği (AEÖ), ‘Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ASDÖ-R)’ ve ‘Kişisel Bilgi Formu (KBF)’nu içtenlikle ve objektif olarak yanıtladıkları varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar:

1-Bu çalışma, araştırma kapsamına alınan öğrenciler için Çankırı İli örneklemini ile sınırlıdır.

2- Araştırmadan elde edilen bulgular, örnekleme benzer bireylere benzediği ölçüde genellenebilir.

1.6. Tanımlar:

Antisosyal Eğilimler (Antisocial tendencies) : Antisosyal eğilimli bireyler özellikle çok sert gözükmek isteyen, öfkeyle dolu olan, pişmanlık duymayan, zarar verme isteği duyan, zor kullanmaya yatkın olan kişilerdeki özellikler olarak nitelendirilebilir. Bu kişiler, başkalarına zarar vermekten, bilinçli olarak toplumsal kurallara ters düşmekten hoşlanırlar ve bu şekilde mutlu olmaya çalışırlar (Özgüven, 1974). Bu davranışlar kişilik bozukluğuna dönüştüğünde ise duygusal farkındalık ve duygusal kontrolün olmadığı, başkalarıyla empati kuramayan, kendini olumlu bir yaşantıya motive edemeyen ve insanlarla ilişkilerini kontrol edemeyen kişiler olduğu görülmektedir (Kaygusuz ve Sardoğan, 2007). Bu kişilerin sosyal becerileri gelişmediğinden diğer insanlarla duygusal yakınlık kuramazlar ve bunun sonucunda sosyal ilişkilerinde yetersizlik ve doyumsuzluk yaşarlar (Eldeklioğlu, 2008). Okullarda bu özelliklere sahip olmaya yatkın öğrencilerin tespiti ve onlarla çalışma yapılması onların sağlıklı sosyalleşmesinin sağlanması rehberlik faaliyetleri için önemlidir.

Sosyal Destek (Social Support) : Yıldırım (2006)'a göre sosyal destek, "bireyin çevreden aldığı dürüst ve empatik tepki, gördüğü ilgi, sevgi, güven, saygı, takdir edilme, bilgi edinme ve maddi yardım gibi kişisel, sosyal, psikolojik ve ekonomik olmak üzere her türlü yardım süreci"dir. Bu aşamada sosyal destek bireyin çevresinden elde ettiği sosyal ve psikolojik destek olarak tanımlanabilir. Kişinin ailesi, komşuları, iş arkadaşları, bulunduğu ideolojik, dinsel etnik gruplar sosyal destek kaynaklarıdır (Yıldırım, 1997). Budak (2003)'a göre sosyal destek, bireyin stresle, yaşamsal problemlerle başa çıkmasında başkalarından sağladığı her türlü destektir. Böylece oluşan yapı bireyde hayata karşı problemlerle baş edebilme gücü kazandırır (Armstrong ve diğerleri, 2005).

Algılanan Sosyal Destek (Perceived Social Support): Algılanan sosyal destek “bireyin çevresinden elde ettiği sosyal ve psikolojik destek”tir (Yıldırım, 1997). Connely (1998)’e göre algılanan sosyal destek, bireyin güvendiği kişilerden gereksinimi olduğunda yardım alabileceğine dair inancı, buna ilişkin bilişsel tarzıdır. Diğer bir ifade ile kişinin ihtiyacı olduğunda alabileceğine inandığı sosyal destek olarak nitelendirilebilir.

Öğretmen Desteği (Teacher Support): Kişinin ihtiyacı durumda öğretmenlerinden algıladığı her türlü destektir.

Aile Desteği (Family Support): Bireyin hayatının her alanında ailesinden algıladığı her türlü destektir.

Arkadaş Desteği (Friend Support): Bireyin yaşantısında arkadaşlarından gördüğü ilgi, sevgi, saygı, takdir edilme gibi maddi ve manevi her türlü destektir.

1.7. Araştırmanın Kuramsal Temeli

1.7.1. Antisosyal Eğilimler, Sosyal Destek ve Okul

Günümüz eğitim sürecinin en önemli problemlerinden biri antisosyal eğilimleri olan kişilerin gerçekleştirdiği şiddet olaylarıdır. Akranlarından farklı olmak isteyen, kendini gerçekleştirdiği şiddet olaylarıyla ortaya koymaya çalışan bu kişilerin okul ortamında tekrar kazanılması önemlidir. Bu aşamada bireyin iletişim becerilerinin geliştirilmesi ve sosyal destek kaynaklarının çoğaltılması okulların en temel görevlerindendir.

Eğitimde amaç, kendisiyle ve çevresiyle uyum içinde olan, kendini tanıyan ve geliştirebilen, üretken insanların yetiştirilmesidir. Bu yüzden çağdaş eğitim anlayışı bireyin zihinsel, fiziksel, sosyal ve duygusal yönden bir bütün olarak gelişmesini hedeflemektedir (Glasser,1999). Bu süreçte kişinin çevresinden aldığı sosyal destek, bireyin hayatına önemli katkılar sağlamaktadır. Örneğin öğrencinin başta ailesi olmak üzere çevresinden aldığı sosyal destek, onun hayatta karşılaştığı problemlerle daha rahat başedebilmesine ve de sonuçta bireyin daha mutlu ve başarılı olmasını sağlamaktadır. Bu desteğin sunulmasında psikolojik danışmanlar okullarda gerek bireysel ve grupla psikolojik danışma etkinlikleri ile gerekse konsültasyon (müşavirlik) hizmetleri kapsamında aile eğitimleri, akran arabuluculuğu gibi faaliyetlerle kişiye ulaşan bu desteği çoğaltmaktadır.

İnsanların çevreden aldığı sosyal desteğin gücü kültürden kültüre farklılık göstermektedir. Bu aşamada bir kültürde yaşayanlar başka kültürde yaşamayı imkânsız görebilmektedir (Freedman ve diğerleri, 2003). Aynı ülkenin değişik yerlerinde bile çok değişik kültürel kodlar bulunabilmektedir. Göç ve sonrasında yaşanabilen uyumsuzluklar, aynı zamanda antisosyal eğilimlerin kendini göstermesine neden olmaktadır. Bu konuda uygun oryantasyon programları özellikle gençlerin erken yaş dönemlerinde bu risklerden uzak kalmasını sağlayabilir. Özellikle Türkiye'nin ve Dünya'nın bu yüzyılda göç ve mülteci sorunlarına daha çok maruz kaldığı düşünüldüğünde, oryantasyon ve uyum programlarının gerekliliği tartışılmazdır. Bu kapsamda özellikle bireyin algıladığı sosyal desteğin çoğaltılmasında ve bireyin antisosyal eğilimlerinin ortadan kaldırılmasında çok farklı programlar bulunmalı ve uygulanmalıdır.

Yoksulluk ve alt toplum kesiminden gelmiş olmanın yarattığı olumsuz sonuçlar, bireyin yeterli gelişim sağlayamamasına neden olmaktadır. Olumsuz aile ortamından gelen çocuklarda daha çok dil gelişmemekte, ayırım yapma ve kavramlaştırma yetenekleri ise daha az gelişmektedir (Geçtan, 1984). Özellikle olumsuz çevrede eğitim, o kişileri daha iyi yaşam şartlarına hazırlama olarak görülmektedir (Binbaşioğlu, 2004). Özellikle alt sosyo ekonomik özelliğe sahip ve dezavantajlı gruplar için eğitimde riskler her zaman daha fazladır. Bu gruplar için bireyi olumsuz çevre koşullarından korumak ve geleceğe hazırlamak çok önemli ve değerlidir. Bu kapsamda aileden olumsuz etkilenmenin en üst seviyede olabileceği risk içeren yerlerde okula düşen bireye daha fazla destek olmak ve de aileye yönelik konsültasyon faaliyetlerine ağırlık vermektir. Bu şekilde okul ortamında bireye ulaşan sosyal destek de artırılmış olacaktır.

Sosyal destek alamayan veya çevresinden olumsuz etkilenen bireylerde antisosyal eğilimler kendini gösterebilmektedir. Bu kişilere bakıldığında sert gözükme isteyen, incitme isteği duyan, zor kullanmaya eğilimli, öç alma duyguları ile dolu olan kişiler görülmektedir. Bunlar başkalarının eşyalarına zarar vermekten, bilinçli olarak toplumsal kurallara ters düşmekten hoşlanırlar ve bu şekilde mutlu olmaya çalışırlar (Özgüven, 1974). Bu davranış eğilimleri kişilik bozukluğuna dönüştüğünde ise duygusal farkındalığın ve duygusal kontrolün olmadığı, pişmanlık duymayan, başkalarıyla empati kuramayan, kendini olumlu bir yaşantıya motive edemeyen ve insanlarla ilişkilerini kontrol edemeyen kişileri görmekteyiz (Kaygusuz ve Sardoğan, 2007). Bu kişilerin sosyal becerileri gelişmemiş olduğundan ve diğer insanlarla duygusal yakınlık kuramadıkları için yüzeysel ilişkiler kurarlar ve de bunun sonucunda sosyal ilişkilerinde her zaman yetersizlik ve doyumsuzluk yaşarlar (Eldeklioğlu, 2008). Yapılan bir çalışmada ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin sınav kaygılarının, saldırganlık eğilimlerinin ve problem çözme becerilerindeki yetersizliklerin sağaltımında grupta çözüm odaklı terapinin etkili olduğu ifade edilmektedir (Bulut, 2010). Bu aşamada öğrencinin sosyal destek sisteminin en önemli unsurlarından olan psikolojik danışmanlar, yapacağı önleyici çalışmalarla bireyleri olumlu yönde destekleyen kişiler olmaktadır. Öğrenciler okul ortamında alacağı sosyal destek ile hem iletişim becerilerini geliştirebilecek hem de akademik motivasyonunu arttırabilecektir.

Antisosyal eğilimleri olan öğrencilere bakıldığında, okul ortamında antisosyal eğilimlerin kendini şiddet ile ortaya konulduğu görülür. Okulda şiddet, dünyada olduğu gibi Türkiye okullarının da önemli sorunlarından biridir. Her gün okullarda birçok öğrenci; korkutma, saldırı ve zorbalık nedeniyle huzur bulamamakta ve de bunların sonucunda okulu bırakmaktadır (Toprakçı, 2013). Bu konuda yapılan bir çalışmada erkeklerin şiddet eğilimlerinin kızlardan yüksek olduğu, anne-babadan şiddet görmüş ergenlerin ise şiddete eğilimlerinin yüksek olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır (Gençoğlu ve diğerleri, 2014). Sonuçta okuldaki şiddeti bireyin ev ortamında yaşadığı sorunlardan veya olumsuz çevre koşullarının kazandırdığı özelliklerden soyutlamak imkânsızdır. Bu süreçte bireyin aile hayatında yaşadıkları bireye tesir etmiş, okuldaki şiddeti beslemiştir. Bu aşamada özellikle aileden sosyal destek alamayan öğrencilerin okul ortamında daha çok şiddete başvurduğu ortaya çıkmaktadır. Bunun yanı sıra okulda antisosyal eğilimler temelinde ortaya çıkan şiddetin kaynaklarının bilinmesi önemlidir. Çalışmamızda bireyin antisosyal eğilimlerini belirleyen etkenlerin ağırlıklarını belirleme ve bu alanlarda çalışma yapılması gerektiği gerçeğini ortaya koyma çalışma hedeflerimiz arasına girmektedir.

1.7.2. Antisosyal Eğilimlerin Yordayıcısı Olarak Bazı Sosyo-Demografik Değişkenler ve Okul:

Bireyin özellikle lise birinci sınıfta geliştireceği sağlıklı sosyalleşme veya uyumsuzluk hayatının diğer bölümlerinde de büyük etki oluşturabilmektedir. Okul ortamında bireyden beklenen çevredeki değişiklikleri anlaması, bunlara uygun davranışlar geliştirmesi, toplumun değer yargılarına ve yeniliklere uygun davranışlarda bulunmasıdır (Nazik, 1981). En kısa tabirle kişinin içinde yaşadığı ortam koşullarına göre kendini ayarlayabilmesidir (Gürün, 1991). Bu aşamada lise birinci sınıf aynı zamanda uyum sınıfı olarak görülen bir dönemdir. Bu dönemde bireyin yeni bir okula, yani fiziki ve psikolojik çevreye uyması gerekir. Bu süreçte öğrencilerin bazıları yeni ortama kolayca uyum sağlarken bazıları ise bu konuda aynı başarıyı gösterememektedir (Yörükan, 2011). Bu kapsamda lise birinci sınıf farklı zorlu süreçler barındırmaktadır. Bu dönemde öğrenci yoğun akademik müfredatla karşı karşıya kalmaktadır. Yine bu dönemde öğrenci, öğrenim göreceği üst eğitim kurumu için alan-dal seçimi yapmak zorundadır. Ayrıca bireyin ergenlik gelişim döneminde olması, lise birinci sınıf döneminin üzerinde yoğun çalışılması gereken bir dönem olduğunu göstermektedir. Bunlarla beraber öğrencinin bu zorlu

süreçte uyumunu etkileyen birçok etken vardır. Bu kapsamda bireye sunulacak rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinde bireyin sosyo-demografik değişkenlerinin incelenmesinde büyük fayda vardır. Bu çalışmada ele aldığımız sosyo-demografik değişkenler şunlardır:

Cinsiyet değişkeni okul ortamında birçok araştırmada test edilen bir değişkendir. Örneğin bir araştırma cinsiyetin öğrencilerin tükenmişlik düzeylerinde orta düzeyde etkili olduğunu göstermektedir (Bilge ve Kutsal, 2004). Kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre hem empatik eğilim düzeylerinin hem de problem çözme davranış düzeylerinin yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca empatik eğilim düzeyi yüksek öğrencilerin problem çözme davranışlarının, empatik eğilim düzeyi düşük olanlara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır (Rehber, 2007). Bu kapsamda cinsiyet değişkeninin antisosyal eğilimleri yordayıp yordamadığını kontrol etmek, çalışmamızın amaçları arasına girmiştir.

Öğrencilerin okul ortamında algıladığı başarı durumu bireyin okuldaki mutluluk seviyesini etkileyebilmektedir. Okulda orta düzeyde başarılı olduğunu düşünen bireylerin yüksek düzeyde akademik başarı algılayan kişilere göre daha fazla tükenmişlik hissettikleri gözlenmiştir (Bilge ve Kutsal, 2004). Yine algılanan başarı durumu ile yaşam doyumu arasında ilişki saptanmıştır (Tuzgöl, 2007). Çalışmamızda öğrencinin algıladığı başarı durumu değişkeninin antisosyal eğilimleri yordayıp yordamadığı araştırmaya değer bulunmuştur.

Gençlerin teknoloji bağımlılığı birçok araştırmada sınıanan bir değişkendir. İnternette geçirilen süre ile cinsiyet, akademik başarı, yalnızlık ve aileden algılanan sosyal destek değişkenlerinin ergenlerde internet bağımlılığını yordadığı görülmüştür (Siyez ve Esen, 2011). Bu aşamada internet bağımlılığının antisosyal eğilimleri yordayıp yordamadığı kontrol edilmiştir.

Öğrencinin okul memnuniyeti okulda birçok etkenden kaynaklanmaktadır. Öğrencinin okul memnuniyeti ile öğretmen ve yönetici davranışları arasında ilişki saptanmıştır. Bireyin okul memnuniyeti algılarının yönetici ve öğretmen desteği ile pozitif ilişkili olduğu görülmüştür. Okul memnuniyeti ve algılanan şiddet arasında negatif bir ilişki bulunmuştur (Özdemir ve Sezgin, 2011). Çalışmamızda özellikle okul memnuniyeti, öğretmen ve yönetici davranışlarının antisosyal eğilimleri yordayıp yordamadığına bakılmıştır.

Okullarda öğretmenin öğrencilere şiddet uygulamasının, yasak olmasına rağmen, yapılan araştırmalara göre halen devam ettiği görülmektedir (Mahiroğlu ve Buluç,

2003). Okulda öğretmen tarafından veya arkadaşı tarafından şiddete maruz kalan öğrenciler için antisosyal eğilimlerin baş gösterip göstermediği araştırmaya değer bulunmuştur. Bu kapsamda “öğretmen şiddetine maruz kalma” değişkeni çalışmaya katılmıştır.

Spor egzersizlerinin insan üzerinde duygu durumunu olumlu etkilediği ve insanda rahatlama sağladığı görülmektedir (Filiz, 2004). Yapılan araştırmada egzersizlerin kaslar, kalp-dolaşım ve solunum sistemleri üzerinde olumlu etkileri saptanmıştır. Okullar şüphesiz öğrencilere daha fazla spor aktiviteleri sunmalıdır. Bu kapsamda spor faaliyetlerine katılmanın antisosyal eğilimleri yordayıp yordamadığı sınınamaya değer bir konu olarak bulunmuştur.

Çalışan annelerin çocuklarına yeterince faydalı olup olmadığı ya da çocukların anneleri tarafından ihmal edilip edilmediği konusu üzerinde çalışılan bir konudur. Bu konuda ortaya çıkan sonuçlar çeşitlidir (Aktaş, 1994). Çalışan anne tutumları ile yalnızlık ve sosyal destek düzeylerinin anlamlı bir biçimde farklılaşmadığı görülmüştür (Çeçen, 2008). Annenin veya babanın bir işte çalışıp çalışmaması aileden alınan sosyal desteği de etkileyebilmektedir. Sonuçta antisosyal eğilimler ile anne-baba çalışma durumu da sınınaması gereken bir değişken olarak çalışmamıza katılmıştır.

Kişinin algıladığı ekonomik durumu ile yaşadığı çevre, sosyal destek kaynakları ve algıladığı sosyal desteğin gücü arasında ilişki bulunabilmektedir. Yine algılanan ekonomik durum ile yaşam doyumu arasında ilişki bulunmuştur (Tuzgöl, 2007). Algılanan ekonomik durumun antisosyal eğilimleri yordayıp yordamadığı araştırmaya değer bulunmuştur.

Kişinin okul içerisindeki memnuniyet durumunu yordayan en önemli değişkenlerden birisi okul öfkesidir. Bireyleri şiddete iten en tetikleyici duygunun öfke olduğu bilinmektedir (Bilge, 2006). Ayrıca öfke, saldırganlık, şiddet birbirleriyle iç içe geçmiş kavramlardır ve bunların günlük hayata olumsuz etkisi vardır (Haskan ve Yıldırım, 2012). Bu aşamada kişinin okula karşı tutumunun antisosyal eğilimleri yordayıp yordamadığını tespit etmek bu çalışmada önemli görülmüştür.

1.7.3. Antisosyal Eğilimler ve Sosyal Destek

Antisosyal kişilik bozukluğu çocukluk döneminde davranım bozukluğu, yetişkinlik döneminde ise kişilik bozukluğu olarak değerlendirilmektedir. Antisosyal eğilimler

kendini antisosyal davranışlar olarak göstermektedir. Antisosyal eğilimlerin kişilik bozukluğuna dönüşmüş hali olan “Antisosyal Kişilik Bozukluğu” (AKB) tanısı iki yüzyıldan bu yana ruhsal hastalık olarak kabul edilmektedir. Bu durum bazı kişiler tarafından kişisel sapkınlığın tıbbileştirilmesi olarak düşünülse de genel düşünce hastalık olduğu yönündedir. Bireyin biyolojik, toplumsal ve psikolojik temelde geliştirdiği yapı antisosyal kişilik bozukluğunun gelişiminde etkilidir. Özellikle toplumdan alınan sosyal destek konusundaki verilerle birlikte düşünüldüğünde Doğu Asya toplumlarında saptanan düşük antisosyal kişilik bozukluğu tanısı yaygınlığının bu toplumlardaki aile bütünlüğünün Kuzey Amerika toplumuna kıyasla daha fazla olmasıyla açıklanmaktadır. Yine antisosyal kişilik bozukluğu tanısında Kuzey Amerika’da son yıllarda büyük bir artış olduğu, bunun da, kültürel ortamın bozulmasıyla açıklandığı bilinmektedir (Ak ve Sayar, 2002). Sonuçta bireyin sosyal destekten mahrum kalması onda psikolojik bozuklukların gelişmesinde etkili olabilmektedir. Bu sayede sosyal destekten mahrum kalan bireylerden oluşmuş toplumlarda ise psikiyatrik bozukluklar daha fazla görülebilmektedir.

Sosyal destek sistemi kişinin hem desteklediği hem de yarar sağladığı bir sistemdir. Bu süreçte çocuk, gelişimi süresince toplumdan hem etkilenen hem de toplumu etkileyen bir unsurdur. Bu etkileme ve etkilenme süreci aksadığında çocukta zarar verici bir yapı ortaya çıkabilmektedir (Kaner, 1991). Antisosyal eğilimler diyebileceğimiz bu yapı bireyleri suça ve şiddete daha yatkın yapabilmektedir. Özellikle anne-baba, arkadaş ve öğretmen desteğinin olmaması bu olumsuz yapıya katkı sunarken tersi bireyi risklerden koruyabilmektedir.

Antisosyal eğilimlerin antisosyal kişilik bozukluğuna dönüşmesiyle birlikte bu kişilerde bazı olumsuz özellikler kendini göstermektedir. Bu kişilerin ilişkilerinde süreklilik ve tutarlılık görülmemektedir, yine bu kişilerin insanlarla ilişkileri yüzeysel ve bireysel çıkara dayanmaktadır. Antisosyal kişilik bozukluğu olan insanlar derin ve uzun süreli dostluklar kuramamaktadır. Bu kişiler dürtülerini ve duygularını kontrol edememekte ve sonucunda çok sayıda ve çeşitte suç işlemektedirler. Bu kişiler çok hareketlidirler, bu kişilerin hayat enerjileri çok fazladır, ancak bu enerji daha çok yıkmak üzerine olduğundan çevreyle olumsuz bir ilişkileri vardır. Antisosyal kişilik bozukluğu olanlar sorumluluk almazlar ve başına gelen kötü

durumlarda suçu hep başkalarına atarlar. Ayrıca kendilerini değerlendirmede gerçekçi değildirler ve de gerçekçi olmayan hedefler ve hayallerle örölü düşünceleri vardır (Kaner, 1999). Bu kişilerin bu gibi olumsuz özellikleri sosyal destekten mahrum kalmalarına çevresinden sürekli olumsuz tepki görmelerine neden olabilmektedir. Bu süreçler bu kişilerin olumsuz yaşantı geçirmelerine neden olabilmekte, olumsuz yaşantı geçirdikçe daha fazla yalnız kalmaları sonucunu doğurabilmektedir. Ayrıca bu yalnızlık bireyde madde kötüye kullanımının gelişmesine, suç ile de birlikte bireyi olumsuz bir kısır döngüye mahkûm edebilmektedir.

Çocukların özellikle madde bağımlılığı ve suç gibi olumsuz durumlardan korunması her toplumun başlıca meselesidir. İnsanların üzerinde anlaştıkları ender konulardan biri, çocukların toplumun geleceği olduğu gerçeğidir. Yapılan çalışmalar “Suçlu çocuk yok, ancak suça itilmiş çocuk var” deyişini ortaya çıkarmıştır (Peker, 2007). Eğitim kurumları olumsuz ortamda suça itilebilecek antisosyal eğilimli bireyleri erken dönemde tanımalı ve onlara karşı daha hassas programlar uygulamalıdır. Bu kapsamda antisosyal eğilimli bireylerin tespitinde okullara büyük görev düşmektedir. Bireyin sosyal destek kaynaklarının çoğaltılması, daha derin ve yakından bireye ilgi sunulması bu kapsamda önemli ve değerlidir. Ayrıca bireyin olumsuz aile ortamına dikkat edilmesi ve bireye gereken aile desteğinin verilmesinin sağlanması gerekmektedir.

Ailede sosyal ilişkilerin zayıf olması ve çocuğun olumlu yönde örnek alabileceği bireylerin bulunmaması antisosyal eğilimlerin artmasına neden olmaktadır (Peker, 2007). Böyle çocukların psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerine daha fazla ihtiyacı vardır. Özellikle ülkemizde tarım toplumu, sanayi toplumu ve bilgi toplumu geçişinin çok karışık ve hızlı olması suçun dağılımı ve hızında çok farklı bir gidişatı ortaya çıkarmıştır. Okullar özellikle eğitim-öğretim metotlarını değişen bu sosyolojik yapıya göre sürekli güncelleştirmeli ve yeni problemlere karşı yeni çözüm önerilerini hızlıca sunmalıdır. Ancak gerek bağımlılıklarla gerekse şiddetle mücadele, okullarımızda eksik kalan ve acilen kapatılması gereken açıklardır. Çalışma özellikle antisosyal eğilimler ve sosyal destek ile ilgili olduğundan değerli ve önemlidir.

2. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde, ilgili alan yazında antisosyal eğilimler ve sosyal destek ile ilgili araştırmalar sunulmaktadır.

2.1. Antisosyal Eğilimler ile İlgili Çalışmalar

Antisosyal eğilimlerin göstergesi olan davranışlar, toplumun belirlediği davranış kalıplarına uymayan, sosyal kuralları reddeden ve başkalarını önemsemeyen davranışlardır (Kaner, 1999). Ayrıca hayatın erken dönemlerinde fark edilmeyen bu davranışlar, hayatın diğer dönemlerinde antisosyal kişilik bozukluğuna giden daha kötü sonuçlara neden olduğu bilinmektedir. Diyabet hastalığı gibi antisosyal eğilimler de hayatın erken dönemlerinde fark edilmeli, olumsuz durum ve ortamlara gerekli müdahaleler yapılmalıdır. Okullardaki şiddet olayları veya lise kavgaları bu açıdan incelenmesi gereken olaylardır (Diken ve diğerleri, 2011). Antisosyal eğilimleri besleyen bu olaylar yeterli aile, öğretmen ve arkadaş desteği, kısaca sosyal destek ile mücadele edilmesi gereken durumlardır.

Günümüzde vurgulanan en önemli hususlardan biri de okulların sosyal yönden bireyi geliştirmesi gerektiği gerçeğidir. Bu kapsamda rehberlik programlarının çoğunu bireyi sosyal yönden geliştirici programlar oluşturur (Nazlı, 2008). Araştırmacılar uyumlu insanların uyumsuzlara göre daha nitelikli sosyal ilişkilerinin olduğunu ve daha az kavga yaşadıklarını belirtir. Yine uyumluluk boyutunda yüksek puan alan kişilerin işe alımda avantajlı olduğu söylenebilir (Burger, 2006). Sonuçta sağlıklı sosyalleşmiş bireylerin hem kendisi ile hem çevresi ile daha rahat ve güvenilir ilişki kurduklarını ve uyumlu bireyler olduklarını söyleyebiliriz. Öğrencinin uyumunu geliştiren programlar bireyin iletişim becerilerinin gelişmesini sağlayabilir ve öğrencinin antisosyal eğilimlerini azaltabilir. Ayrıca bireyin iletişim becerilerinin gelişmesi sosyal destek sistemini genişletecek ve bireyin algıladığı sosyal desteği de çoğaltabilecektir. Bu konuda yapılan çalışmalara baktığımızda:

Yapılan bir çalışmada sosyal destek unsurlarından arkadaş etkisinin hem kızlar hem de erkeklerde madde kullanma riskini arttırdığını göstermiştir. Fakat kızlarda erkeklerden farklı olarak, ailenin madde kullanımı konusunda olumlu tutumu olması da çevresel risk faktörü olarak gösterilmiştir (Erdem ve diğerleri, 2006). Ailesinden olumsuz örnekleri alan birey için okullar son şans olarak

değerlendirilebilmektedir. Aile ortamı zararlı olan bireylerle psikolojik danışma ve rehberlik faaliyetleri kapsamında daha yakın bir çalışma gerekmektedir.

Yine yapılan bir araştırmada antisosyal davranım bozukluğunun bir sonraki aşaması olan antisosyal kişilik bozukluğu tanısı almış bireylerle, herhangi bir psikiyatrik tanı almamış olan bireylerin duygusal zeka düzeyleri karşılaştırılmıştır. Çalışma 102 psikiyatrik tanı almamış bireyle ve antisosyal eğilimlerin sonucu olan antisosyal kişilik bozukluğu tanısı almış 102 bireyden oluşmuştur. Araştırma sonucu antisosyal kişilik bozukluğu tanısı almış bireylerin herhangi bir psikiyatrik tanı almamış olan bireylere göre duygusal farkındalık, duygusal kontrol, özmotivasyon, empatik beceri ve sosyal ilişkileri kontrol etme düzeyleri arasında anlamlı farklılıkların bulunduğunu göstermiştir. Bulgular antisosyal kişilik bozukluğu tanısı almış kişilerin, duygusal farkındalık ve kontrol, başkalarıyla empati kurabilme, kendini olumlu bir yaşantıya motive etme ve insanlarla ilişkilerini kontrol etme gibi beceriler açısından güçlük yaşadıklarını göstermektedir (Kaygusuz ve Sardoğan, 2006). Kişinin kendini ifade edememesi, iletişim becerilerinin yetersiz olması, bireyin antisosyal eğilimler geliştirmesine ve sağlıklı iletişime geçemediği arkadaşlarından da sosyal destek alamamasına neden olabilmektedir. Antisosyal eğilimlerin göstergesi olan şiddeti kullanan birey yalnızlaşacak, yalnızlaştıkça daha fazla şiddete başvurabilecektir. Bu kısır döngünün kırılması, okullarda psikolojik danışma ve rehberlik faaliyetleriyle mümkün olabilmektedir. Okullar özellikle öğrencilerin iletişim becerilerin geliştirildiği kurumlar olmaktadır.

Askeri birliklerde yapılan bir çalışmada ağır suç grubunda sayılabilecek suç işlemiş 72 kişi ve hafif suç grubunda sayılabilecek suç işlemiş ve antisosyal eğilimlerin sonucu olan antisosyal kişilik bozukluğu tanısı almış 69 kişi ile yapılan bir çalışmada, bireylerin psikososyal farklılıkları MMPI alt testleri ve sosyal destek ölçeği ile belirlenmiştir. Sonuçta aile yapısında bozulmaların, aile bireylerindeki alkolizmin, antisosyal davranışın ve suç oranının, bozulmuş toplumsal ilişkilerin, erken yaşta alkol ve uyuşturucu madde kullanımının, hafif suç grubu ile karşılaştırıldığında ağır suç grubunda anlamlı olarak fazla olduğu görülmüştür (Özmenler, 1995). Olumsuz aile ortamı aileden algılanan sosyal desteği azaltabilmektedir. Okullarda psikolojik danışmanlar aile rehberliği faaliyetleri ve konsültasyon çalışmaları ile bireye sunulan aile desteğini çoğaltmakla yükümlüdür.

Bu kapsamda yapılacak faaliyetler antisosyal eğilimlerle mücadelede önemli bir yere sahiptir.

Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nde yapılan araştırmada 465 kız, 549 erkek toplam 1104 öğrenciden erkeklerin antisosyal eğilimleri daha yüksek çıkmış, antisosyal eğilimlere yatkınlık kapsamında bölümler arasında en yüksek puanlar Beden Eğitim Yüksek Okulu, en az puan İlahiyat Fakültesi olarak bulunmuştur (Çuhadaroğlu, 2004).

Ağır ve hafif şiddet grubu antisosyal eğilimlerin sonucu olan antisosyal kişilik bozukluğu tanısı almış kişilerin sosyodemografik özellikler ve kişilik özellikleri yönünden karşılaştırıldığı bir çalışmada ise ağır şiddet grubunda anne ve babanın eğitim düşüklüğünün, ailede parçalanmanın, yasa dışı geçim kaynakları kullanmanın, sert mizaçlı, ilgisiz anne baba özelliklerinin, aile içi çatışmaların, kardeş sayısının fazlalığının hafif şiddet grubuna göre manidar olarak farklı olduğu saptanmıştır. Aynı çalışmada aynı şiddet grubunda yer alan bireylerde anne, baba ve kardeşlerde antisosyal eğilimler, anne ve babada suç işleme, daha çok sayıda ve ağır suçlar işleyen aile bireyleri ve akrabalarda daha yüksek oranda antisosyal eğilimler olduğu tespit edilmiştir. Aynı şiddet grubunda bulunan bireylerde hafif şiddet grubundan Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanteri alt ölçeklerinden yansıtma savunma mekanizması, paranoid eğilim, abartılmış cinsiyet algısı, mükerrer suç işleme, sapkın eğilimler, aile ve otoriteyle çatışma puanlarının hafif şiddet grubu ve kontrol grubundan yüksek olduğu tespit edilmiştir (Algül ve diğerleri, 2007). Olumsuz aile ortamı bireyde antisosyal eğilimleri besleyen bir yapı oluşturabilmektedir.

2.2. Antisosyal Eğilimler ve Sosyal Destek ile İlgili Çalışmalar

Araştırmamızda antisosyal eğilimlerin yordayıcısı olarak sosyal destek incelenmiştir. Bu kapsamda özellikle sosyal destek ile ilgili yapılan çalışmalar araştırmada incelenmeye değer bulunmuştur.

Sosyal destek, bireyin baş edemediği sorunlarında çevresinden alabileceğini umduğu destektir. Öğrenci için okul ortamında anne-baba, öğretmen ve arkadaşları en değerli sosyal destek kaynaklarıdır. Ayrıca çalışmada sosyal desteğin antisosyal eğilimleri ne derecede yordadıkları üzerinde durulmuştur.

Güçlü bir sosyal desteğe sahip insanların hayatları boyunca baş edecekleri problemlerde daha dayanıklı oldukları, zayıf bir sosyal desteğe sahip kişilerin ise ruh sağlıklarını bu tür problemlerde kolaylıkla bozabildikleri görülmektedir (Elbir, 2000). Kişinin ailesi, komşuları, iş arkadaşları, bulunduğu ideolojik, dinsel, etnik gruplar bireyin sosyal destek kaynaklarıdır (Yıldırım, 1997). Böylece oluşan yapı bireyde hayata karşı problemlerle başedebilme gücü kazandırır (Armstrong ve diğerleri, 2005). Ergenlik döneminde, bireyin tutarlı ve akılcı bir yaşam inşası ve sağlıklı bir kişilik örüntüsü geliştirebilmesi için uygun bir eğitim ve aile ortamına gereksinimi vardır. Bu kapsamda aile danışması psikolojik danışmanlar tarafından daha yoğun bir şekilde üzerinde durulması gereken bir rehberlik faaliyetidir (Kılıçcı, 1989). Sonuç olarak kişinin çevresinden destek alıp almaması kişinin yaşantısında önemli farklar ortaya koymaktadır. Bu konuda yapılan araştırmalara baktığımızda:

Sosyal destek puanı yüksek olan bireylerde düşük anksiyete ve depresyon puanı görülmüştür (Zimet ve diğerleri, 1988). Sosyal destek kaynakları olarak aile, arkadaş ve öğretmen desteği bireyin duygu durumunu doğrudan etkileyebilmekte, bireysel iyi oluş halini olumlu yönde değiştirebilmektedir.

Şiddet ve saldırganlığın azaltılmasında önleme ve müdahale hizmetlerinin etkililiğinin araştırılmasında, bu müdahale programlarının ergenlerde ve çocuklarda çok etkili olduğu görülmüştür (Bacıoğlu, 2014). Antisosyal eğilimlerin göstergesi olan, öğrenilmiş davranış olarak şiddeti aile ortamından soyutlamak imkansızdır. Bu kapsamda ailelere sunulan psikoeğitim programlarına da aynı ölçüde önem verilmelidir. Ailelere sunulacak psikoeğitim programları ile bireyin aileden algıladığı sosyal destek çoğaltılabilmekte ve bireyin antisosyal eğilimlerinin göstergesi olan şiddete yatkınlığı azaltılabilmektedir.

Lise öğrencilerinin algılanan sosyal destek düzeyi ile problem çözme becerileri arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırma 134'ü kız, 133'ü erkek toplam 267 öğrenci üzerinde gerçekleşmiştir. Araştırma sonucu, aileden ve arkadaştan alınan sosyal desteğin artmasının öğrencinin problem çözme becerisinin de artmasını etkilediğini göstermektedir (Budak, 1999). Bireyin problem çözme becerisinin geliştirilmesi sosyal destekten mahrum kalmamasına bağlıdır.

Aile desteği, ğretmen desteği ve depresyon arasında negatif yönde ilişki bulunmuştur (Yıldırım, 2004). Aile ve ğretmen desteğinin arttırılması bireyin daha pozitif bir ruh haline kavuşmasını sağlayabilmektedir.

Bir araştırmada aileden algılanan sosyal desteğe ve algılanan anne-baba tutumuna göre değişip değişmediği araştırılmıştır. Araştırma sonucunda anne-baba tutumunu demokratik olarak algılayan öğrencilerin sosyal destek düzeyleri ilgisiz olarak algılayan öğrencilere göre daha yüksek çıkmıştır (Sağlam, 2007). Ailenin çocuğuyla ilgilenmesi ona sunduğu sosyal desteği arttıracak, sonuçta o da çocuğun hayatına olumlu yönde yansıyacaktır.

Yapılan bir çalışmada öğrencilerin zorba ve kurban olmalarının, cinsiyet, yaş, akademik başarı ve madde bağımlılığı gibi bazı kişisel değişkenlerin anne-babanın eğitim durumu, ailede şiddet, aile tipi gibi ailevi değişkenlerden etkilendiği sonucuna varılmıştır (Genç ve Aksu, 2010). Eğitimi ailelerin çocuklarına sunacağı sosyal destek, eğitimden mahrum kalmış ebeveynlere göre daha fazla olabilmektedir.

Antisosyal eğilimlerin sonucu olarak bireyin suça bulaşması ve çok sayıda ve çeşitte suç işlemesi muhtemeldir. Mükerrer suç işleyen kişilere bakıldığında bireyin yetiştiği aile koşulları, ebeveynlerin suç işleyip işlememesi, suçlu akranlarla birarada bulunması, ebeveyn denetimi ve ebeveyne bağlılığı gibi unsurların bireyin suç işlemesinde etkili olduğu görülmüştür (Kızmaz, 2007). Aile içi iletişimin sağlıklı olduğu ailelerde, bireyin ailesinden algıladığı sosyal destek de fazla olacağından, bireyin suça bulaşma ihtimali de düşük olacaktır.

Ayrıca ğrencilerin akademik başarılarını gündelik sıkıntılar, sosyal destek ve cinsiyet değişkenlerinin yordayıp yordamadığı kontrol edilmiştir. Araştırmada aile, geniş evre, ğretim yaşamı ile ilgili sıkıntılar ile arkadaş desteği değişkenlerinin akademik başarıyı anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur. Öğrencilerin öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destek ile bireyin arkadaşlarıyla yaşadığı sıkıntılar değişkenleri ise akademik başarının önemli bir yordayıcısı olarak bulunmamıştır (Yıldırım, 2006).

Başka bir çalışmada psikolojik dayanıklılık ile algılanan sosyal destek arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür (Terzi, 2008). Birey hayatta karşılaştığı

problemlerle ailesinden algıladığı sosyal destekle daha rahat mücadele edebilmektedir.

Sınav kaygısı, mükemmeliyetçilik, sosyal destek ve akademik başarı arasında manidar ilişki saptanmış ve sınav kaygısına ilişkin katkıları bakımından mükemmeliyetçilik, akademik başarı, arkadaşlardan ve öğretmenlerden algılanan sosyal destek ve cinsiyet değişkenlerinin sınav kaygısının önemli yordayıcıları olduğu bulunmuştur (Yıldırım, 2008). Sonuçta akademik başarı için uygun aile desteğinin de mevcudiyeti önemlidir.

Kişilerin algıladıkları sosyal desteği yüksek olan bireylerin yalnızlık düzeylerinin düşük olduğu görülmüştür (Yılmaz ve diğerleri, 2013). Böylece ailesinden başlamak üzere olumlu destek alan bireyler, hayatta karşılaştığı problemlerle daha rahat başedebilmekte ve başarılı olabilmektedir. Bu desteğin sunulmasında psikolojik danışmanlar okullarda gerek bireysel psikolojik danışma ve grupla psikolojik danışma etkinlikleri, gerekse konsültasyon (müşavirlik) hizmetleri kapsamında aile eğitimleri, akran arabuluculuğu gibi etkinliklerle kişiye ulaşan bu desteği çoğaltmaktadırlar.

Yetiştirme yurtlarında ve ailesinin yanında kalan bireyler arasında sosyal destek sistemlerinin karşılaştırıldığı bir araştırmada ise yetiştirme yurdunda kalan bireyler arasında sosyal desteğin daha az olduğu gözlenmiştir (Erim, 2001).

Bir araştırmada suç işlemiş ergenlerin işledikleri suç türü, benlik algıları ve ailelerinin çocuk yetiştirme tutumları incelenmiş ve aralarındaki ilişki sunulmuştur. Ayrıca ergenlerin demografik özellikleri ile benlik algıları ve ailelerinin çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Çalışmaya 15–18 yaş arasında, Bayrampaşa Ceza İnfaz Kurumunda tutuklu bulunan 40 erkek ergen ve bu ergenlerin 36'sının ailesi katılmıştır. Ergenlerin benlik algı düzeyleri ile işledikleri suçun türüne göre karşılaştırıldığında cinsel suç işleyenlerin Offer Benlik Algısı Ölçeği, Duygusal Düzey ile Meslek ve Eğitim Hedefleri alt boyut puanları, yağma suçu işleyenlere göre anlamlı derecede yüksek çıkmıştır (Kiremitçi, 2008). Sonuçta ailevi özellikler bireyin işlediği suça ve o suçun türüne etki edebilmektedir.

Lise çağındaki ergenlerle yapılan bir çalışmada lise öğrencilerinin en çok işledikleri suçun okul kurallarını bozmak, en az işledikleri suçun ise hırsızlık olduğu görülmüştür. Anne baba tutumları ile lise çağındaki ergenlerin suç eğilimleri

arasında birebir ilişkiler bulunmazken, anne-babaların çocuklarına gösterdiği şartsız kabul, ilgi düzeyleri, psikolojik özerklik ve kontrol, denetleme tutumlarını sergilemeleri, çocuklarının suça olan eğilimlerini azalttığı sonuçlarına ulaşılmıştır (Ersin, 2010). Aileden yeterli ve olumlu sosyal destek alan bireyler daha az suça karışabilmektedir.

Ortaöğretim kurumlarına devam eden ergenlerde görülen davranış problemlerinin anne-baba ve öğretmenden algılanan duygusal istismar ile ilişkili olup olmadığına bakılmıştır. Araştırma 247'si kız, 187'si erkek olmak üzere 434 lise öğrencisiyle gerçekleştirilmiştir. Erkeklerin kızlara göre davranış problemlerini daha fazla sergiledikleri belirlenmiştir. Kız ergenlerin annelerinden algıladıkları duygusal istismar düzeyi, erkek ergenlerden daha yüksek bulunurken; erkek ergenlerin öğretmenlerinden algıladıkları duygusal istismar düzeyi kız ergenlere göre daha yüksek düzeyde bulunmuştur. Kız ve erkekler arasında babadan algılanan duygusal istismar açısından anlamlı farklılaşma bulunmamıştır. Cinsiyet etkisi kontrol edildiğinde, öğretmenden algılanan duygusal istismarın seviyesinin ve anneden algılanan duygusal istismarın ergenlerde davranış problemlerini anlamlı düzeyde yordadığı belirlenmiştir (Şimşek, 2010). Sonuçta bireyin aile veya öğretmen algıladığı duygusal istismar düzeyi, öğrencinin antisosyal eğilimlerinin artıp azalmasına etki edebilmektedir.

Öğrencilerinin kimlik duygusu kazanım düzeyleri ile okul türü, okul genel başarı ortalamaları, bireyin doğum sırası, kardeş sayısı, hayatının çoğunun geçirildiği yerleşim yeri, aile, arkadaş ve okul ortamlarında kendini mutlu hissetme durumu, bireyin serbest zaman etkinliklerine katılma durumu, fiziksel görünümünden memnun olma değişkenlerine göre farklılık gösterdiği bulunmuştur. Ayrıca annenin öğrenim durumu, babanın öğrenim durumu, algılanan sosyo ekonomik düzey, algılanan anne tutumu, algılanan baba tutumu, ailenin arkadaşlarını onaylama durumuna göre de lise öğrencilerinin kimlik duygusu kazanım düzeyleri farklılaşma göstermiştir. Bununla birlikte lise öğrencilerinin kimlik duygusu kazanım düzeylerinin cinsiyet, yaş, anne babanın birliktelik durumuna göre farklılık göstermediği saptanmıştır. Ayrıca, kimlik duygusu kazanım düzeyi ile suç davranışları arasında negatif bir ilişki bulunmuştur (Balkaya, 2005). Sonuç olarak bireyin kimlik kazanma sürecinde sosyo-demografik özellikleri onun aileden algıladığı sosyal desteği etkileyebilecektir.

Öğrencilerin sosyal destek düzeylerinin bazı değişkenler açısından inceleyen bir araştırmada ise aile destek düzeyleri ile ailenin aylık geliri, kardeş sayısı, annenin eğitim düzeyi, annenin çalışıp çalışmaması, aile içinde kavganın yaşanıp yaşanmaması, okul ve öğretmenlerden memnuniyet dereceleri değişkenlerine göre anlamlı farklılıklar gösterdiği bulunmuştur. Ayrıca arkadaş destek düzeyleri ile cinsiyet, ailenin geliri, kardeş sayısı, kendini yalnız hissetme derecesi, karşı cins arkadaşlığı değişkenlerine göre anlamlı farklılıklar gösterdiği bulunmuştur. Ayrıca öğretmen destek düzeyleri ile cinsiyet, kendini yalnız hissetme derecesi ve öğretmenden memnuniyet derecesine göre anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır (Elbir, 2000).

Başka bir çalışmada öğrencilerin önemli destek kaynakları sırasıyla bireylerin aileleleri, arkadaşları ve öğretmenleri olarak bulunmuştur (Yıldırım, 1998). Türkiye’de kariyer planlamasında öğretmenden algılanan sosyal destek en güçlü yordayıcı olarak bulunmuştur (Öztemel, 2013). Kişilerin meslekler hakkında bilgilendirilmesi ve mesleklere yönlendirilmesi konusunda öğrenciler en çok öğretmenlerine güvenmektedir.

Sınav kaygısı, gündelik sıkıntılar, sosyal destek ve cinsiyet değişkenlerinin depresyon düzeylerini yordayıp yordamadığı incelenmiştir. Araştırma sonucunda sınav kaygısı, aile, arkadaş ve geniş çevre ile ilgili gündelik sıkıntılar, aile desteği, öğretmen desteği ve cinsiyet değişkenlerinin depresyonu anlamlı olarak yordadığı, arkadaş desteği ile öğretim yaşamına ilişkin gündelik sıkıntıların ise depresyonu yordamadığı bulunmuştur (Yıldırım, 2004).

Yine yapılan bir araştırmada akademik başarısı yüksek öğrencilerin aile ve öğretmenlerinden daha fazla destek gördükleri ortaya çıkmıştır (Yıldırım, 1997). Sonuçta aile ve öğretmenin öğrenciye verdiği sosyal destek kişinin hayatında önemli bir yere sahiptir. Eğitim kurumları bu desteği çoğaltma ve kişiyi hayata daha iyi hazırlama potansiyeline sahiptir.

Lise öğrencilerinin algılanan sosyal destek düzeyi ile problem çözme becerileri arasındaki ilişkiyi inceleyen bir araştırmada ise 134’ü kız, 133’ü erkek toplam 267 öğrenci ile çalışma gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucu, aileden ve arkadaştan alınan sosyal desteğin artmasının öğrencinin problem çözme becerisinin de artmasını etkilediğini göstermiştir (Budak, 1999).

Samsun ili Canik İlçesi'nde, toplam 436 ergen üzerinde çalışma gerçekleştirilmiştir. Sonuçta erkeklerin şiddet eğilimlerinin kızlardan yüksek olduğu, ilk çocukların; en küçük, ortanca ve tek çocuklara göre şiddete eğilimlerinin yüksek olduğu, üniversite mezunu anneye sahip ergenlerin; ilköğretim ve lise mezunu anneye sahip ergenlere göre şiddet eğilimlerinin yüksek düzeyde olduğu, babanın eğitim durumunun; şiddete yönelik tutumunun yordayıcı olmadığı, anne-babadan şiddet görmüş ergenlerin şiddete eğilimlerinin yüksek olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır (Gencoğlu ve diğerleri, 2014). Bu kapsamda özellikle anne-baba eğitim durumu öğrencinin aileden algıladığı sosyal desteği etkileyebilmektedir. Ayrıca psikolojik danışmanlar anne-babalar için daha fazla konsültasyon ve aile rehberliği faaliyetleri sunmalıdır.

Sosyal destek alamayan veya çevresinden olumsuz etkilenen bireylerde ise antisosyal eğilimler kendini göstermektedir. Bunlara bakıldığında, özellikle sert gözükme isteyen, öfkeyle dolu olan, kavgacı, incitme isteği duyan, zor kullanmaya yatkın, öç alma duyguları ile dolu kişileri görülmektedir. Bu kişiler özellikle başkalarının eşyalarına zarar vermekten, bilinçli olarak toplumsal kurallara ters düşmekten hoşlanırlar ve bu şekilde mutlu olmaya çalışırlar (Özgüven, 1974). Bu davranışlar kişilik bozukluğuna dönüştüğünde ise duygusal farkındalık ve duygusal kontrolün olmadığı, başkalarıyla empati kurabilme becerisinden mahrum, kendini olumlu bir yaşantıya motive edemeyen ve insanlarla ilişkilerini kontrol edemeyen kişileri görmekteyiz (Kaygusuz ve Sardoğan, 2007). Bu kişiler, sosyal becerileri gelişmemiş olduğundan diğer insanlarla duygusal yakınlık kuramadıkları için yüzeysel ilişkiler kurarlar ve bunun sonucunda sosyal ilişkilerinde yetersizlik ve doyumsuzluk yaşarlar (Eldeklioğlu, 2008). Bu aşamada davranış bozukluğundan kişilik bozukluğuna giden bu süreçte öğrencinin sosyal destek sisteminin en önemli unsurlarından olan psikolojik danışmanlar özellikle önleyici çalışmalarla öğrencileri bu gidişten koruyabilecektir.

2.3. İlgili Araştırmaların Özeti

Antisosyal eğilimleri olan bireylerin erken dönemlerde tespit edilmesi ve gereken önlemlerin alınarak bu kişilerin topluma kazandırılması, eğitim sistemi içinde büyük önem taşımaktadır. Zorunlu eğitim süresinin 12 yıl olduğu Türkiye’de bu kişilerin okul ortamında tespit edilmesi ve gereken önlemlerin alınması eğitim sürecinde mümkündür. Okulların bireyi geliştirici ve iletişim becerilerini güçlendirici fonksiyonları vardır. Özellikle psikoeğitim programlarının antisosyal eğilimlerin önlenmesinde büyük etkisi vardır. Bu süreçte ailenin etkisi ve bireyin bu süreçte aileden ayrı düşünölmesi imkansızdır. Bireyin algıladığı sosyal desteğin artırılması sonucu antisosyal eğilimlerin de ortadan kaybolması muhtemeldir. Bu kapsamda bireyin aileden ve okuldan aldığı sosyal destek ile anti-sosyal eğilimlerin azaltılması sağlanabilmektedir.

Öğrenciler, eğitim yaşantısı boyunca kariyer planlaması, meslek seçimi gibi birçok konuda öğretmen desteğini yanlarında hissedebilmektedir. Fakat aynı zamanda olumsuz öğretmen tutumları veya duygusal istismar gibi olumsuz yaşantılar sonucu öğrencinin akademik motivasyonunu kaybettiği okul ortamında görülebilmektedir. Bu yüzden öğrencinin sosyal destek kaynaklarından olan öğretmenler, okul ortamında bu etkilerinin bilincinde olmalı ve de öğrencileri olumlu yönde motive etmelidirler. Ayrıca çalışmamızda okul ortamında antisosyal eğilimlerin yordayıcısı olan en önemli sosyal destek kaynağı "öğretmen desteği" olarak bulunmuştur.

Antisosyal eğilimlerin sonucu olarak düşünülebilen şiddet, suç ve madde bağımlılığın birbirinden ayrı düşünölememektedir. Birbiri içine geçmiş bu tür kötü durumlarla mücadelede özellikle aile ortamının rehabilite edilmesi bireyin aileden ve öğretmenden algıladığı sosyal desteğin çoğaltılması esas alınmaktadır. Bu kapsamda psikolojik danışmanlar gerek bireysel ve grupla psikolojik danışma ile gerekse konsültasyon hizmetleri ile bireyin algıladığı sosyal desteği çoğaltabilmekte ve bireylerin hayatında olumlu ve anlamlı katkılar sağlayabilmektedir.

3. YÖNTEM

Bu bölüm araştırmanın yönteminden, çalışma grubundan, veri toplama araçlarından, veri toplama araçlarının uygulanışından, verilerin işlenmesi ve çözümlenmesinden oluşmaktadır.

3.1. Araştırmanın Yöntemi

Bu bölümde çalışma grubu, kullanılan veri toplama araçları, verilerin toplanmasında izlenen işlem yolu ve istatistiksel analiz yöntemleri aktarılmaktadır.

3.2. Çalışma Grubu

Çalışma İç Anadolubölgesinde bir ilde tabakalı örneklem yöntemi ile seçilen Fen Lisesi'nde 123, Kız Meslek Lisesi 145, Tarım Meslek Lisesi 142, Endüstri Meslek Lisesi 145 ve Nevzat Ayaz Anadolu Lisesi'nde 123 olmak üzere toplam 474 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Öğrencilere araştırmacı tarafından geliştirilen “Kişisel Bilgi Formu”, “Antisosyal Eğilimler Ölçeği” ve Yıldırım (2004) tarafından geliştirilen “Algılanan Sosyal Destek Ölçeği” (ASDÖ-R) takım halinde araştırmacı tarafından sınıf ortamında uygulanmıştır. Veriler analiz için SPSS programına girilmiş, verilerin analizinde “Aşamalı Regresyon Analizi Tekniği” kullanılmış ve de araştırmada hata payı .05 olarak alınmıştır.

Tablo 1: Katılımcılara İlişkin Sosyo-Demografik Bilgiler

<i>Değişken</i>		<i>f</i>	<i>%</i>
Cinsiyet	Kız	160	34
	Erkek	314	66
Öğrencinin Başarı Durumu	İyi	253	54
	İyi Değil	221	46
Aile Ekonomik Durumu	Yeterli	236	50
	Yetersiz	217	45
Öğretmen Memnuniyeti	Memnunum	441	93
	Memnun Değilim	33	7
Öğrencinin Nerede kaldığı	Aile Yanında	457	96
	Diğer	17	4
Öğretmen Memnuniyeti	Memnunum	441	94
	Memnun Değilim	33	6
Baba Eğitim Durumu	Okur Yazar veya İlkokul	121	26
	Diğer	353	74
Kardeş Sayısı	1-3 Kardeş	279	38
	4 ve Daha Fazla	95	61

<i>Değişken</i>		<i>f</i>	<i>%</i>
<i>Düzenli Spor Yapılıp Yapılmaması</i>	Evet	182	4
	Hayır	292	96
<i>Kolluk Kuvvetleriyle Muhatap Olunma</i>	Evet	20	48
	Hayır	454	42
<i>Okuldan Memnuniyet Durumu</i>	Evet	229	8
	Hayır	199	92
<i>Arkadaş Şiddetine Maruz Kalma Durumu</i>	Evet	37	10
	Hayır	435	90
<i>Öğretmen Şiddetine Maruz Kalma Durumu</i>	Evet	46	40
	Hayır	426	60
<i>Okul Değiştirme İsteği</i>	Evet	187	70
	Hayır	286	30
<i>İnternete Giriş Süresi</i>	1 saat veya daha az	330	72
	2 ve daha fazla	144	28
<i>Anne Eğitim Durumu</i>	Okur Yazar veya İlkokul	355	74
	Diğer	119	26
<i>Baba Öz Üvey Durumu</i>	Öz	464	98
	Üvey	10	2
<i>Anne Öz Üvey Durumu</i>	Öz	464	98
	Üvey	10	3
<i>Baba Sağ Ölü Durumu</i>	Sağ	462	98
	Ölü	12	2
<i>Anne Sağ Ölü Durumu</i>	Sağ	466	23
	Ölü	8	77
<i>Anne Çalışma Durumu</i>	Ücret Karşılığında Bir İşte Çalışıyor	110	85
	Bir İşte Çalışmıyor	364	15
<i>Baba Çalışma Durumu</i>	Ücret Karşılığında Bir İşte Çalışıyor	405	50
	Bir İşte Çalışmıyor	69	50
<i>Aile Ekonomik Durumu</i>	Yeterli	236	31
	Yetersiz	238	69
<i>Okula Ulaşım Biçimi</i>	Servisle	149	73
	Diğer	345	27
<i>Okul Arkadaşlarını ile İlişki Durumu</i>	İyi	343	72
	İyi Değil	131	38

Çalışma grubundaki öğrencilerin cinsiyet, öğrenci başarı durumu, aile ekonomik durumu, öğretmen memnuniyeti, günlük internete giriş süresi, okul arkadaşları ile ilişki, anne-baba öz üvey, sağ ölü, eğitim durumu ve çalışma durumu, okula ulaşımı, okul arkadaşlarıyla ilişki, öğrenci ikametgâhı, öğretmen memnuniyeti, kardeş sayısı, düzenli spor yapıp yapmama, kolluk kuvvetleri ile muhatap olma, okul memnuniyeti, arkadaş ve öğretmen şiddetine maruz kalma, okul değiştirme

isteği sorulmuş ve sonuçlar Tablo l’de gösterilmiştir. Tablodan da anlaşılacağı gibi araştırmada toplam 474 öğrenci bulunmaktadır.

3.3. Veri Toplama Araçları:

Bu bölümde araştırmada kullanılan veri toplama araçları hakkında bilgiler verilmiştir.

3.3.1. Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ASDÖ-R)

Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ASDÖ-R), Yıldırım (2004) tarafından geliştirilmiştir. Bireylerin ailesinden, arkadaşlarından ve öğretmenlerinden elde ettiği sosyal destek düzeyini belirlemek amacıyla geliştirilen ölçek, üç alt ölçek içermektedir ve de toplam 50 maddeden oluşmaktadır. Yıldırım’a (2006) göre ASDÖ-R’ de yer alan üç alt ölçek ise aile desteği, arkadaş desteği ve öğretmen desteği ASDÖ-R’ nin alt ölçekleri olarak bulunmaktadır.

Ölçeği geliştiren Yıldırım’ın (2004) alt ölçeklere ilişkin yapılan güvenirlik çalışmasında, Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı, ölçeğin tümü için .93 olarak bulunmuş ve de alt ölçeklerden aile (Aile Desteği) için .94, arkadaş (Arkadaş Desteği) için .91 ve öğretmen (Öğretmen Desteği) için .93 olarak bulunmuştur (Yıldırım, 2004).

Ölçeğin geçerlik çalışması iki şekilde yapılmıştır. İlk olarak, tüm ASDÖ-R’nin yapı geçerliği faktör analizi çalışması ile incelenmiştir. ASDÖ-R ‘ye ilişkin KMO katsayısı 0.93 bulunmuş ve Bartlett Testi anlamlı çıkmıştır. İkinci olarak benzer ölçekler geçerliğini incelemek amacıyla Beck tarafından geliştirilen ve Hisli (1989) tarafından Türkçe’ye uyarlanmış olan Beck Depresyon Envanteri (BDI) ile Yıldırım (2004) tarafından geliştirilen Gündelik Sıkıntılar Ölçeği (GSÖ) kullanılmış ve de yapılan analiz sonucunda Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ASDÖ-R) ile Beck Depresyon Ölçeği arasında -0.32 ve Gündelik Sıkıntılar Ölçeği arasında -0.36 düzeyinde korelasyon saptanmıştır.

Ölçeğin aile desteği alt ölçeğinde 20 madde, arkadaş desteği alt ölçeğinde 13 madde, öğretmen desteği alt ölçeğinde ise 17 madde bulunmaktadır. Her alt ölçekte bir tane tersine çevrilmiş (reverse) madde yer almaktadır. Ölçeğin her

maddesinde yer alan ifade için “Bana uygun=3”, “Bana kısmen uygun=2”, “Bana uygun değil=1” şeklinde seçenekler ile ölçek üzerinde işaretlemeleri istenmektedir.

Düz maddeler, sırasıyla puanlanmakta, tersine çevrilmiş maddeler ise tersinden puanlanmaktadır. Ölçeklerin puan aralıkları: Aile desteği, 20-60; Arkadaş desteği 13-39; Öğretmen desteği, 17-51; toplam ASDÖ-R, 50-150 arasında puanlanabilmektedir. Ölçekten alınan yüksek puan, bireyin yüksek düzeyde sosyal destek aldığını, düşük puan bireyin düşük düzeyde sosyal destek aldığını ifade etmektedir.

3.3.2. Antisosyal Eğilimler Ölçeği (AEÖ)

AEÖ bu çalışma kapsamında lise birinci sınıf öğrencilerinin antisosyal eğilimlerini belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin maddeleri incelenerek faktör isimlerine sosyal yalıtılmışlık, şiddet, kavgaya yatkınlık, kurallara uymama, öfke olmak üzere beş faktörden oluşmaktadır. AEÖ 26 maddeden oluşmakta ve üçlü değerlendirmeye (uygun, kısmen uygun ve uygun değil) sahiptir.

AEÖ’ nün geçerlik çalışması iki yolla yapılmıştır. Birincisi ölçeğin kapsam geçerliliği incelenmiştir. Kapsam geçerliliği için uzman görüşüne başvurulmuş ve de okul psikolojik danışmanlarının da görüşleri alınarak 63 maddelik deneme formu oluşturulmuştur. İkinci olarak AEÖ’ nün yapı-kavram geçerliliği faktör analizi ile incelenmiştir. Açıklayıcı faktör analizi için toplam 474 bireyden veri toplanmıştır. Faktör analizinde örneklemin yeterliliği ve faktör analizi için uygunluğu Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısı ve küresellik testi yapılarak değerlendirilmiştir. Ölçeğin KMO değeri .90 ve Barlett Sphericity Testi= 4782,020, sd=325, p=.000 olarak bulunmuştur. AEÖ’ nün özdeğeri 1’den büyük 5 faktör saptanmıştır. Birinci faktör toplam varyansın % 29.8, iki faktörün toplam varyansın %39.5; üç faktör toplam varyansın %46.8, dört faktör toplam varyansın % 51.8, beş faktör toplam varyansın %56’sını açıkladığı görülmektedir.

AEÖ’nün güvenilirliğinin test edilmesinde, ortalama korelasyonlarının hesaplanması yolu ile ölçümün içsel tutarlılığını gösteren Cronbach Alfa ve test tekrar test yöntemi kullanılmaktadır. Araştırma kapsamında uygulanan AEÖ’ nün Cronbach Alfa değeri 0.90 bulunmuş ve ölçeğin test-tekrar test (rxx) güvenilirlik

katsayısı hesaplanmıştır ($r^2 = .93$). Elde edilen bu değerler eşik seviye olan .70'in üzerinde olduğundan ölçek oldukça güvenilir bulunmuştur.

Antisosyal Eğilimler Ölçeği (AEÖ) maddeleri “ Bence Uygun=1, Kısmen Uygun=2, Uygun Değil=3” şeklinde puanlanmaktadır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 26, en yüksek puan 78'dir. Yüksek puan antisosyal eğilimlerin düşük seviyede olduğuna işaret etmektedir.

Antisosyal Eğilimler Ölçeği (AEÖ) yapılan analiz sonucunda 5 faktör ve 26 maddeden oluşan geçerli ve güvenilir bir ölçek olarak bulunmuştur. Ölçeğe ilişkin örnek maddeler Ek 7'de verilmiştir

3.3.3. Kişisel Bilgi Formu (KBF)

Kişisel Bilgi Formu (KBF) "(EK 8), araştırma kapsamına alınan öğrencilerin cinsiyet, sınıf düzeyi, anne-baba eğitim durumu, kardeş sayısı, kalınan yer gibi diğer bağımsız değişkenler açısından sahip oldukları niteliklere ilişkin bilgi edinmek amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanmıştır.

3.4. Veri Toplama Araçlarının Uygulanması

Çalışmada kullanılacak tüm ölçme araçları hazır hale geldikten sonra uygulama aşamasına geçilmiştir. Çalışma İç Anadolu'da bir ilde tabakalı örneklem yöntemi ile seçilen Fen Lisesi'nde 123, Kız Meslek Lisesi 145, Tarım Meslek Lisesi 142, Endüstri Meslek Lisesi 145 ve Nevzat Ayaz Anadolu Lisesi'nde 123 olmak üzere toplam 474 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Öğrencilere araştırmacı tarafından geliştirilen “Kişisel Bilgi Formu” (EK 1), “Antisosyal Eğilimler Ölçeği” (EK 2) ve Yıldırım (2004) tarafından geliştirilen “Algılanan Sosyal Destek Ölçeği” (EK 3) (ASDÖ-R) takım halinde araştırmacı tarafından sınıf ortamında uygulanmıştır. Uygulama öncesi Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü “Etik Komisyon İzni” (EK 4) ve İl Mili Eğitim Müdürlüğü “ Milli Eğitim Kurumları'nda Ölçek Uygulama İzni” (EK 5) alınmıştır.

3.5. Verilerin İşlenmesi ve Çözümlemesi

Bu araştırmada verilerin analizi SPSS 21.0 kullanılmıştır. Öncelikle Antisosyal Eğilimler Ölçeği'nin geçerli ve güvenilir bir test olup olmadığını tespit etmek amacıyla geçerlik çalışması için uzman görüşüne ve okul psikolojik danışmanların görüşüne başvurulmuş ve faktör analizi çalışması yapılmıştır. Güvenirlilik çalışması için ise iç tutarlılık Cronbach alfa katsayısına bakılmış ve kararlılığı için de test

tekrar test metodu kullanılmıştır. Sonrasında “Aşamalı Regresyon Analizi” ile antisosyal eğilimleri yordamada aile, arkadaş, öğretmen desteğine ve bazı sosyo-demografik değişkenlere bakılmıştır.

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

Bu bölüm, iki kısımdan oluşmuştur. Birinci kısımda, araştırmacı tarafından geliştirilen Antisosyal Eğilimler Ölçeği'ne (AEÖ) ilişkin bulgular ve tartışma; ikinci kısımda antisosyal eğilimlerin yordayıcısı olarak sosyal destek ve bazı sosyo-demografik değişkenlere ilişkin bulgular sunulmuş ve bulgular literatür ışığında tartışılmıştır.

4.1. Antisosyal Eğilimler Ölçeği'nin Geliştirilmesine İlişkin Bulgular ve Tartışma

Bu kısımda “Antisosyal Eğilimler Ölçeği geçerli ve güvenilir bir ölçek midir?” sorusuna cevap aranmıştır.

Antisosyal Eğilimler Ölçeği'nin geliştirilmesine ilişkin bulgular ölçek geliştirme sürecine uygun olarak çalışılmıştır. Antisosyal Eğilimler Ölçeği (AEÖ) geliştirme sürecinde çalışılan grup, ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışmaları sonucu elde edilen bulguları sırasıyla verilmiştir.

4.1.1. AEÖ'nün Geçerliliği ve Güvenirliği

AEÖ'nün yapı-kavram geçerliliği açıklayıcı faktör analizi ile incelenmiştir. Verilere ilişkin KMO değeri 0.90 bulunmuştur. Verilerin çoklu normal dağılımdan gelip gelmediğini test etmek amacıyla yapılan küresellik testi oranının ise istatistiksel olarak anlamlı olduğu ($p < 0.000$) saptanmıştır. Faktörlerin her bir değişken üzerindeki ortak yük varyansının .39 ile .69 arasında değiştiği görülmüştür. AEÖ'nün öz değeri 1'den büyük olan 5 faktör saptanmıştır. Birinci faktör tek başına varyansın %29'unu açıkladığı, açıklanan toplam varyansın % 56,080 olduğu ve maddelerin faktör yüklerinin birinci faktörde .66 ile .35 arasında değiştiği gözlenmektedir. Varimax eksen döndürme tekniği sonrasında birinci faktörün altı maddeden oluştuğu, ikinci faktörün yedi maddeden, üçüncü faktörün altı maddeden, dördüncü faktörün dört maddeden, beşinci faktörün üç maddeden oluştuğu belirlenmiştir. Maddelerin içeriği incelenerek birinci faktöre “sosyal yalıtılmışlık”, ikinci faktöre “şiddete yatkınlık”, üçüncü faktöre “kavgacı olma”, dördüncü faktöre “kurallara uymama”, beşinci faktöre “öfke” isimleri verilmiştir.

AEÖ'nün güvenirliğinin test edilmesinde, ortalama korelasyonlarının hesaplanması yolu ile ölçümün içsel tutarlılığını gösteren Cronbach Alfa ve test tekrar test yöntemi kullanılmaktadır. Araştırma kapsamında uygulanan AEÖ'nün

Cronbach Alfa değeri .90 bulunmuş ve ölçeğin test-tekrar test (rxx) güvenirlik katsayısı hesaplanmıştır ($r^2 = .93$). Elde edilen bu değerler eşik seviye olan .70'in üzerinde olduğundan ölçek oldukça güvenilir bulunmuştur. Gerek çizgi grafiğindeki birinci faktörden sonraki hızlı düşüş, gerek ortak faktör varyansına ilişkin değerler, gerekse birinci faktördeki yük değerleri incelendiğinde AEÖ' nün beş faktörlü olmasına karşın genel bir faktöre sahip olduğu görülmüştür.

Tablo 2: AEÖ 'ye İlişkin Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Madde No	Faktör Ortak Varyansı	Madde No	Faktör 1 Yükleri	Döndürme Sonrası Yük Değeri					
				Madde No	Faktör 1	Faktör 2	Faktör 3	Faktör 4	Faktör 5
43	.54	43	.66	54	.81				
28	.65	28	.65	14	.73				
53	.64	53	.63	53	.73				
41	.62	41	.62	40	.61				
62	.66	62	.61	63	.60				
42	.60	42	.60	52	.51				
40	.50	40	.59	62		.76			
27	.55	27	.58	50		.72			
57	.60	57	.58	57		.71			
63	.46	63	.57	41		.65			
7	.69	7	.55	49		.62			
14	.61	14	.57	42		.61			
5	.51	5	.55	55		.52			
55	.48	55	.55	50			.77		
49	.46	49	.53	32			.76		
52	.41	52	.53	44			.67		
2	.56	2	.50	27			.58		
22	.39	22	.52	24			.55		
16	.51	16	.49	43			.54		
24	.49	24	.46	2				.71	
44	.50	44	.47	16				.67	
30	.61	30	.44	28				.63	
32	.60	32	.45	22				.49	
50	.54	50	.35	4					.78
54	.69	54	.58	7					.75
4	.69	4	.49	5					.58

Açıklanan Varyans Toplam: % 56,080

Faktör I: % 29,86

Faktör II: % 9,73

Faktör III: % 7,21

Faktör IV: % 5,04

Faktör V: % 4,24

Tablo 2’de görüldüğü gibi döndürme öncesi madde faktör yük değerleri .35 ile .66 arasında değişmektedir. Bu bulgu, AEÖ’nün aynı zamanda tek boyutlu olduğunu ve AEÖ’den elde edilen toplam puanın kullanılabileceğini göstermektedir. Döndürme sonrası faktörlerde yer alan maddelerin yük değerleri, birinci faktör için .81 ile .51 arasında, ikinci faktör için .76 ile .52, üçüncü faktördeki yük değerleri .77 ile .54, dördüncü faktör için .71 ile .49, beşinci faktör için .78 ile .58 arasında değişmektedir. Birinci faktörde 6 madde, ikinci faktörde 7, üçüncü faktörde 6, dördüncü faktörde 4 ve beşinci faktörde 3 madde bulunmaktadır. Sonuç olarak AEÖ, beş faktörden ve 26 maddeden oluşmaktadır. Faktörlerde yer alan maddelerin içerikleri incelenerek faktörlere isimler verilmiştir. Birinci faktöre “sosyal yalıtılmışlık”, ikinci faktöre “şiddet”, üçüncü faktöre “kavgaya yatkınlık”, dördüncü faktöre “kurallara uymama”, beşinci faktöre “öfke” isimleri verilmiştir.

Böylece yapılan tüm işlemler ışığında Antisosyal Eğilimler Ölçeği ‘nin (AEÖ) lise birinci sınıf öğrencilerinin antisosyal eğilimlerini belirlemede kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

4.2. Antisosyal Eğilimlerin Yordayıcısı Olarak Sosyal Destek ve Bazı Sosyo-Demografik Değişkenlere İlişkin Bulgular

Bu bölümde araştırmanın ikinci sorusuna yanıt bulabilmek için ilk aşamada yordanan değişken (antisosyal eğilimler) ile yordayan değişkenler (aile desteği, arkadaş desteği, öğretmen desteği) arasındaki ilişkiler sunulmuştur (Tablo 3). Daha sonra ise antisosyal eğilimlerin yordayıcısı olarak ele alınan değişkenlere ilişkin veriler üzerinde yapılan adımsal (stepwise) regresyon analizinin sonuçları (Tablo 4) verilmiştir.

Bu kısımda lise birinci sınıf öğrencilerin antisosyal eğilimleri ile aile,arkadaş ve öğretmen desteği arasındaki korelasyona bakılmıştır.

Tablo 3: Lise 1.Sınıf Öğrencilerinin Antisosyal Eğilimleri İle Aile Desteği, Arkadaş Desteği, Öğretmen Desteği Değişkenlerine İlişkin Pearson Korelasyon Katsayıları

<i>Değişken</i>	<i>Aile Desteği</i>	<i>Arkadaş Desteği</i>	<i>Öğretmen Desteği</i>	<i>Antisosyal Eğilimler</i>
<i>Aile Desteği</i>	1			
<i>Arkadaş Desteği</i>	.820**	1		
<i>Öğretmen Desteği</i>	.459**	.359**	1	
<i>Antisosyal Eğilimler</i>	-.392**	-.202**	-.414**	1

****P < .01**

Tablo 3'te görüldüğü gibi antisosyal eğilimler ile aile, arkadaş, öğretmen desteği arasında negatif yönde manidar düzeyde ilişkiler saptanmıştır.

Araştırmanın 4.,5.,6. ve 7. sorularına cevap aramak amacıyla lise 1.sınıf öğrencilerinin antisosyal eğilimlerinin yordayıcıları olarak ele alınan sosyal destek ve sosyo-demografik değişkenlere ilişkin yapılan aşamalı regresyon analiz sonuçları Tablo 4'te verilmiştir.

Adımsal regresyon analizine ilişkin tabloda ise açıklanan varyansın ya da regresyon modelinin istatistiksel olarak anlamlı olduğunu ortaya koymaktadır. Tablo 4 'te de görüleceği gibi adımsal regresyon analizi sonucunda öğrencinin cinsiyeti, algılanan başarı durumu, baba çalışma durumu, aile ekonomik durumu, okula ulaşım aracı, ikametgah, düzenli spor yapma, disiplin suçu işleme, öğretmen şiddetine maruz kalıp kalmama, okul değiştirme isteği durumunun antisosyal eğilimleri manidar olarak yordamadığı için analize alınmamış, diğer 9 değişken adımsal regresyon analizi sonucunda işlem görmüştür. Gerek standardize edilmiş regresyon katsayıları gerek ikili ve kısmi korelasyonlar incelendiğinde öğretmen desteği, öğrenci okul memnuniyeti, aile desteği,internete giriş süresi, öğretmenden memnuniyet, okul arkadaşlarıyla ilişkiler ile antisosyal eğilimler arasında negatif yönde anlamlı ilişki olduğu; "kolluk kuvvetleri ile yaşanılan durum", arkadaş şiddetine maruz kalma, anne çalışma durumu "ile antisosyal eğilimler arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu görülmektedir. "Öğretmen Desteği", "Okul Memnuniyeti", "Aile Desteği", "İnternete Giriş Süresi", "Öğretmen Memnuniyeti", "Okul Arkadaşlarıyla İlişkiler", "Kolluk Kuvvetleri İle Muhatap Olma Durumu", "Arkadaş Şiddetine Maruz Kalma" ,"Anne Çalışma Durumu" değişkenlerinin birlikte lise birinci sınıf öğrencilerinin antisosyal eğilimlerine ilişkin

toplam varyansın yaklaşık olarak % 36 kadarını açıkladığı görülmektedir ($R=0,598$, $R^2= 0,357$, $p< .001$).

Tablo 4: Lise 1.Sınıf Öğrencilerinin Antisosyal Eğilimlerinin Yordayıcısı Olarak, Aile Desteği, Arkadaş Desteği, Öğretmen Desteği ve Bazı Sosyo-Demografik Değişkenlerine İlişkin Adımsal Regresyon Analizi Sonuçları

<i>Model</i>	<i>Standardize Edilmemiş Katsayılar</i>		<i>Standardize Edilmiş Katsayılar B</i>	<i>t</i>	<i>Korelasyonlar Kısmi</i>	<i>R</i>	<i>R²</i>
	<i>B</i>	<i>Std.Hata</i>					
1.(Sabit)	76.844	1.268		60.626			
Öğretmen D.	-.423	.043	-.415	-9.880	-.415	.415	.172
2.(Sabit)	79.844	1,312		60,946			
Öğretmen D.	-.314	.044	-.309	-7,069	-.415	.487	.238
Okul M.	-3,802	.599	-.277	-6.350	-.395		
3.Sabit	83.610	1.486		56.253			
Öğretmen D.	-.224	.047	-.220	-4.378	-.415	.524	.274
Okul M.	-3.384	.591	-.247	-5.726	-.395		
Aile D.	-.253	.052	-.218	-4.867	-.392		
4.Sabit	68.919	3.882		17.754			
Öğretmen D.	-.215	.047	-.211	-4.613	-.415		
Okul M.	-3.451	.582	-.252	-5.933	-.395	.547	.299
Aile D.	-.234	.051	-.202	-4.568	-.392		
Kolluk Kuvvetleri Durumu.	7.122	1.743	.160	4.085	.208		
5.Sabit	61.615	4.459		13.819			
Öğretmen D.	-.228	.046	-.224	-4.931	-.415	.561	.315
Okul M.	-3.085	.587	-.225	-5.257	-.395		
Aile D.	-.206	.051	-.178	-4.003	-.392		
Kolluk K.D.	6.131	1.753	.137	3.498	.208		
A.Şiddeti	4.298	1.330	.131	3.231	.263		

Model	Standardize Edilmemiş Katsayılar		Standardize Edilmiş Katsayılar B	t	Korelasyonlar Kısmi	R	R ²
	B	Std.Hata					
6.Sabit	66.033	4.607		14.333			
Öğretmen D.	-.214	.046	-.210	-4.663	-.415		
Okul M.	-2.959	.582	-.216	-5.086	-.395		
Aile D.	-.195	.051	-.168	-3.814	-.392	.575	.331
Kolluk K.D.	5.509	1.744	.123	3.158	.208		
A.Şiddeti	4.400	1.317	.134	3.342	.263		
İnternet S.	-3.896	1.172	-.130	-3.325	-.240		
7.Sabit	61.255	4.805		12.748			
Öğretmen D.	-.213	.046	-.209	-4.674	-.415		
Okul M.	-2.881	.577	-.210	-4.994	-.395		
Aile D.	-.197	.051	-.170	-3.899	-.392	.587	.345
Kolluk K.D.	5.366	1.728	.120	3.105	.208		
A.Şiddeti	4.603	1.305	.141	3.526	.263		
İnternet S.	-3.874	1.161	-.129	-3.337	-.240		
Anne Ç.	2.570	.810	.119	3.172	.130		
8.Sabit	62.905	4.845		12.983			
Öğretmen D.	-.189	.047	-.185	-4.043	-.415		
Okul M.	-2.489	.602	-.181	-4.135	-.395		
Aile D.	-.203	.050	-.175	-4.018	-.392		
Kolluk K.D.	5.293	1.722	.119	3.074	.208	.593	.351
A.Şiddeti	4.610	1.300	.141	3.546	.263		
İnternet S.	-3.797	1.157	-.126	-3.283	-.240		
Anne Ç.	2.414	.810	.112	2.980	.130		
Öğretmen M	-1.681	.770	-.092	-2.183	-.301		
9.Sabit	65.130	4.944		13.173			
Öğret. Des.	-.182	.047	-.179	-3.918	-.415		
Okul M.	-2.264	.609	-.165	-3.716	-.395		
Aile D.	-.195	-.195	-.169	-3.873	-.392		
Kolluk K.D.	5.270	5.270	.118	3.072	.208		
A.Şiddeti	4.181	4.181	.128	3.187	.263	.598	.357
İnternet S.	-3.912	-3.912	-.130	-3.391	-.240		
Anne Ç.	2.510	5.510	.117	3.104	.130		
Öğretmen M	-1.669	-1.669	-.092	-2.176	-.301		
A.İlişkileri	-1.687	-1.687	-.083	-2.086	-.238		

Adımsal regresyon analizinin birinci adımında incelenen “Öğretmen Desteği” değişkeninin lise 1.sınıf öğrencilerinin antisosyal eğilimlerini yordamada standardize edilmiş regresyon katsayısı (Beta) -0,415 çıkmıştır. Tek başına

“Öğretmen Desteği” değişkeninin öğrencilerin antisosyal eğilimlerinin %17’sini ($R^2= ,172$) açıkladığı görülmektedir.

Araştırma bulgularına göre bireyin öğretmenden algıladığı sosyal desteğin antisosyal eğilimlerin en güçlü yordayıcısı olduğu görülmektedir. Öğretmen tutumları bireyin okuldaki motivasyonunu en çok etkileyen unsurların başında yer almaktadır. Olumsuz öğretmen tutumları genel olarak bireyin kişisel gelişimini de olumsuz etkileyen bir etkidir. Olumlu rol model olan öğretmenler akademik başarıyı ve motivasyonu arttırırken okul ortamında şiddet veya zorbalığa maruz kalan, haksızlığa uğradığını düşünen öğrencilerde akademik motivasyon düşmekte, antisosyal eğilimler kendini gösterebilmektedir.

Ayrıca lise öğrencilerinin akademik başarılarını yordayan değişkenlerden birinci sırada “öğretmen desteği”, ikinci sırada “aile desteği” olarak bulunmuştur (Yıldırım, 2000). Bu kapsamda lise öğrencilerinin hem akademik motivasyonunu hem de antisosyal eğilimlerini yordayan en önemli değişken öğretmen desteğidir. Bu kapsamda bir öğrencinin derslerini sevmesi, okulda antisosyal eğilimler göstermemesi büyük oranda okulda öğretmenleri tarafından göreceği sosyal desteğe bağlı olabilmektedir. Okulda değer verilen, öğretmeni tarafından motive edilen öğrencinin antisosyal eğilimler gösterme ihtimali azalacaktır. Ayrıca aile desteği, öğretmen desteği ve depresyon arasında negatif yönde ilişki bulunmuştur (Yıldırım, 2004). Hem bireysel iyi oluş haline hem de okuldaki akademik motivasyona birinci derecede etki eden öğretmenden algılanan sosyal destektir. Ayrıca yine yapılan bir araştırmada Türkiye’de kariyer planlamasında öğretmenden algılanan sosyal destek en güçlü yordayıcı olarak bulunmuştur (Öztemel, 2013). Kişilerin meslekler hakkında bilgilendirilmesi ve mesleklere yönlendirilmesi konusunda öğrenciler en çok öğretmenlerine güvenmektedirler. Sonuç olarak okulda öğrencinin geleceğini birinci derecede etkileyen faktör öğretmenlerdir. Öğretmenler öğrencinin antisosyal eğilimler geliştirip okuldan uzaklaşmasına yol açabilir veya rehberliğinde öğrencinin güzel bir gelecek planlamasını sağlayabilmektedir. Bu kapsamda öğretmenlerin bu etki gücünün farkında olması eğitim öğretim süreci için oldukça önem taşımaktadır.

Aşamalı regresyon analizinin ikinci adımında modele “Öğretmen Desteği” değişkeninin yanına “Okul Memnuniyeti” değişkeni girmiştir. “Öğretmen Desteği” ve “Okul Memnuniyeti” değişkenleri ikisi birlikte antisosyal eğilimlerin yaklaşık %24

kadarını ($R= 0,487$; $R^2=0,238$) açıklarken tek başına “Okul Memnuniyeti” değişkeni antisosyal eğilimlerin %7’sini açıklamaktadır. Diğer değişkenler sabit kalmak üzere, “Öğretmen Desteği” değişkeni Beta katsayısı $-0,309$; “Okul Memnuniyeti” Beta katsayısı $-0,277$ olarak çıkmıştır. Her iki Beta katsayısına ilişkin t değerleri manidar bulunmuştur (sırasıyla $t=-7.069$, $t=-6.350$, $p<0.05$).

Araştırma bulgularına göre antisosyal eğilimleri yordayan ikinci önemli değişken okul memnuniyeti olarak bulunmuştur. Okul memnuniyeti ile antisosyal eğilimler arasında negatif yönde bir ilişki bulunmuştur. Yaşam alanı olarak okul bireyi memnun ederse okuldaki algılanan memnuniyet artacak, antisosyal eğilimler azalabilecektir. Okul ortamında birçok faktör bireyin okul memnuniyetini etkilemektedir. Bunlardan cinsiyet, düşük not ortalaması, anne-baba eğitim durumu, aile ilgisi, kardeş sayısı, lise türü, sınıf mevcudu, öğretmen, öğrencinin sosyal faaliyetlere katılımı değişkenlerinin bireyin okul memnuniyetini etkilediği görülmüştür (Şimşek, 2011). Bu kapsamda okullar şüphesiz öğrenci için bireyin kendini gerçekleştirdiği, sosyal faaliyetlerce zengin yaşam alanları olmalıdır. Bu kapsamda yapılacak faaliyetler öğrencinin antisosyal eğilimlerini azaltacak, okul memnuniyetini arttıracaktır.

Aşamalı regresyonun analizinin üçüncü adımında modele “Öğretmen Desteği”, “Okul Memnuniyeti” değişkenlerinin yanına “Aile Desteği” değişkeni eklenmiştir. Değişkenlerin üçü birlikte antisosyal eğilimlerin % 27 kadarını ($R=0,524$, $R^2= ,274$) açıklarken, tek başına “Aile Desteği” değişkeni antisosyal eğilimlerin % 3’ünü açıklamaktadır. Diğer değişkenler sabit kalmak üzere, “Öğretmen Desteği” değişkeni Beta katsayısı $-0,220$; “Okul Memnuniyeti” değişkeni Beta katsayısı $-0,247$, “Aile Desteği” değişkeni Beta katsayısı $-0,218$ olarak çıkmıştır. Her üç Beta katsayısına ilişkin t değerleri manidar bulunmuştur (sırasıyla $t=-4.738$, $t=-5.726$, $t=-4.867$, $p<0.05$).

Araştırma bulgularına göre antisosyal eğilimleri yordayan üçüncü önemli değişken öğrencinin aileden algıladığı sosyal destek olarak bulunmuştur. Aileden algılanan sosyal destek ile antisosyal eğilimler arasında negatif bir ilişki bulunmuştur. Ailede yaşanan sıkıntılar okula yansımakta ve bireyin antisosyal eğilimlerini arttırmaktadır. “Aile Desteği “ değişkeni şüphesiz bireyin hayatında çok önemli bir yer kaplayabilmektedir. Bu kapsamda aile yapısında bozulmaların, aile bireylerindeki alkolizmin, antisosyal davranışın ve suç oranının, bozulmuş

toplumsal ilişkilerin, erken yaşta alkol ve uyuşturucu madde kullanımının, ağır ceza almış suçlu bireylerin aile ortamında kendini gösterdiği görülmüştür (Özmenler,1995). Olumsuz aile ortamı aileden algılanan sosyal desteği azaltabilmektedir. Okullarda psikolojik danışmanlar, aile rehberliği faaliyetleri ve konsültasyon çalışmaları ile bireye sunulan aile desteğini çoğaltmakla yükümlüdür. Bu kapsamda yapılacak faaliyetler antisosyal eğilimlerle mücadelede önemli bir yere sahiptir. Yapılan bir araştırma sonucu aileden ve arkadaştan alınan sosyal desteğin artmasının öğrencinin problem çözme becerisinin de artmasını sağladığını göstermiştir (Budak,1999). Ailenin bireye problem çözme metodunu öğretici bir rolü vardır. Örneğin anne ve baba arasındaki iletişimin ve problem çözme şeklinin çocuk tarafından algılanmaması düşünülemez. Bu kapsamda iletişim becerileri gelişen birey hayatta çevresiyle daha rahat iletişim kurabilen ve kendine güveni tam bireyler olabilmektedir.

Bir araştırma sonucunda anne-baba tutumunu demokratik olarak algılayan öğrencilerin sosyal destek düzeyleri ilgisiz olarak algılayan öğrencilere göre daha yüksek çıkmıştır (Sağlam, 2007). Ailenin çocuğuyla ilgilenmesi ona sunduğu sosyal desteği arttıracak, bu da çocuğun hayatına olumlu yönde yansıyacaktır. Yapılan bir çalışmada öğrencilerin zorba ve kurban olmalarının, cinsiyet, yaş, akademik başarı ve madde bağımlılığı gibi bazı kişisel değişkenlerin anne-babanın eğitim durumu, ailede şiddet, aile tipi gibi ailevi değişkenlerden etkilendiği sonucuna varılmıştır (Genç ve Aksu, 2010). Eğitimli ailelerin çocuklarına sunacağı sosyal destek, eğitimden mahrum kalmış ebeveynlere göre daha fazladır.

Mükerrer suç işleyen kişilere bakıldığında bireyin yetiştiği aile koşulları, ebeveynlerin suç işleyip işlememesi, suçlu akranlarla birarada bulunması, ebeveyn denetimi ve ebeveyne bağlılığı gibi unsurların bireyin suç işlemesinde etkili olduğu görülmüştür (Kızmaz, 2007). Aile içi iletişimin sağlıklı olduğu ailelerde, bireyin ailesinden algıladığı sosyal destek de fazla olacağından, bireyin suça bulaşma ihtimali de düşük olacaktır.

Öğrencilerin sosyal destek düzeylerinin bazı değişkenler açısından inceleyen bir araştırmada ise aile destek düzeyleri ile ailenin aylık geliri, kardeş sayısı, annenin eğitim düzeyi, annenin çalışıp çalışmaması, aile içinde kavgaın yaşanıp yaşanmaması, okul ve öğretmenlerden memnuniyet dereceleri değişkenlerine göre anlamlı farklılıklar gösterdiği bulunmuştur (Elbir, 2000).

Tüm bu bulgular ışığında bireyin kişilik oluşma süreci yetiştiği koşullardan, algıladığı aile desteğinden, ailenin sosyo-demografik özelliklerinden ayrı düşünülemez. Okullar bu aşamada öğrenciye ve ailesine sunduğu psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri ile öğrenciye ulaşan sosyal desteği çoğaltmaktadırlar. Olumsuz aile ortamında antisosyal eğilimler geliştirebilecek öğrenciler, özel çalışmalarla rehabilite edilmeli ve olumsuz çevre koşullarından korunmalıdır.

Aşamalı regresyonun dördüncü adımında modele “Öğretmen Desteği”, “Okul Memnuniyeti”, “Aile Desteği” değişkenlerinin yanına “Kolluk Kuvvatiyle Muhatap Olma” değişkeni eklenmiştir. Değişkenlerin dördü birlikte antisosyal eğilimlerin % 30 kadarını ($R=0,547$, $R^2= ,299$) açıklarken, tek başına “Öğrencinin Kolluk Kuvvetleriyle Muhatap Olma Durumu” değişkeni antisosyal eğilimlerin %3’ünü açıklamaktadır. Diğer değişkenler sabit kalmak üzere, “Öğretmen Desteği” değişkeni Beta katsayısı $-0,211$; “Okul Memnuniyeti” değişkeni Beta katsayısı $-0,252$; “Aile Desteği” değişkeni Beta katsayısı $-0,202$; “Öğrencinin Kolluk Kuvvetleriyle Durumu” değişkeni Beta katsayısı $0,160$ olarak çıkmıştır. Her dört Beta katsayısına ilişkin t değerleri manidar bulunmuştur (sırasıyla $t=-4.613$, $t=-5.933$, $t=-4.568$, $t=4.085$ $p<0,05$).

Araştırma bulgularına göre antisosyal eğilimleri yordayan dördüncü önemli değişken “öğrencinin kolluk kuvvetleri ile yaşadığı durum” olarak bulunmuştur. Antisosyal eğilimler ve bireyin kolluk kuvvetleri ile ilişkisi ile ilgili pozitif yönde ilişki bulunmaktadır. Sonuçta bireyin bir olay sonucu öğrencinin bir olaya sonucu kolluk kuvvetleriyle muhatap olması, okul yaşantısına olumsuz yansımakta ve bireyin antisosyal eğilimlerini arttırmaktadır. Bu kapsamda öğrencinin herhangi bir olay sonucu kolluk kuvvetleri ile buluşan bireyin antisosyal eğilimlerini arttırdığı görülmektedir. Bu kapsamda özellikle okul idaresi ve okul psikolojik danışmanları devreye girmeli öğrenciyi kolluk kuvvetleri ile ilişki sonrası öğrenciyi daha yakın takip etmelidir. Okul psikolojik danışmanları bu kapsamda önleyici psikolojik danışma ve rehberlik çalışmaları ile öğrenciye ulaşan psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerini çoğaltmalıdır.

Aşamalı regresyonun beşinci adımında modele “Öğretmen Desteği”, “Okul Memnuniyeti”, “Aile Desteği”, “Öğrencinin Kolluk Kuvvetleriyle Durumu” değişkenlerinin yanına “Arkadaş Şiddeti” değişkeni eklenmiştir. Değişkenlerin beşi

birlikte antisosyal eğilimlerin %32 kadarını ($R=0,561$, $R^2= ,315$) açıklarken, tek başına “Arkadaş Şiddeti” değişkeni antisosyal eğilimlerin %2’sini açıklamaktadır. Diğer değişkenler sabit kalmak üzere, “Öğretmen Desteği” değişkeni Beta katsayısı $-0,224$; Okul Memnuniyeti” değişkeni Beta katsayısı $-0,225$; “Aile Desteği” değişkeni Beta katsayısı $-0,178$; “Öğrencinin Kolluk Kuvvetleriyle Durumu” değişkeni Beta katsayısı $0,137$; “Arkadaş Şiddeti” değişkeni Beta katsayısı $0,131$ “ olarak bulunmuştur. Her beş Beta katsayısına ilişkin t değerleri manidar bulunmuştur (sırasıyla $t=-4.931$, $t=-5.257$, $t=-4.003$, $t=3.498$, $t=3.231$, $p<0,05$).

Araştırma bulgularına göre antisosyal eğilimleri yordayan beşinci önemli değişken arkadaş şiddetine maruz kalma durumu olarak bulunmuştur. Bireyin arkadaş şiddetine maruz kalması ve antisosyal eğilimleri arasında pozitif yönde ilişki bulunmaktadır. Akran zorbalığına maruz kalmayı da sayabileceğimiz bu gibi olumsuz yaşantılar bireyin okulla duygusal bağını kopartabilmektedir. Okullarda bu gibi olaylar sonucu öğrencinin antisosyal eğilimleri artmaktadır. Her yıl birçok öğrenci antisosyal eğilimler temelinde şiddet ve şiddete bağlı sorunlarla okuldan uzaklaşmakta ve kendini eğitim öğretim sisteminin dışına çıkarmaktadır.

Arkadaş şiddeti öğrencinin antisosyal eğilimlerini arttıran değişken olarak bulunmaktadır. Bu sonucun literatürde yer alan bilgi ve araştırma sonuçları ile tutarlı olduğu gözlenmektedir. Okulda şiddet, dünyada olduğu gibi Türkiye okullarının da önemli sorunlarından. Her gün okullarda birçok öğrenci; korkutma, saldırı ve zorbalık nedeniyle huzur bulamamakta ve de bunların sonucunda okulu bırakmaktadır (Toprakçı, 2013). Yapılan bir araştırmada bireyin şiddete eğilimi ile bireyin arkadaş grubunun şiddete verdiği değer ve şiddet eğilimi arasında pozitif, okula bağlılık arasında negatif ilişkiler olduğunu göstermektedir. Diğer bir ifadeyle şiddet eğilimli bireyler kendini okula ait hissetmemekte ve arkadaş grubunun şiddeti desteklemesi bireyin şiddet eğilimini arttırmaktadır (Balkıs ve diğerleri, 2005). Bu kapsamda özellikle öğrencinin okula bağlılığının artırılması bireydeki şiddete yatkınlığı da azaltacaktır.

Aşamalı regresyonun altıncı adımında modele “Öğretmen Desteği”, “Okul Memnuniyeti”, “Aile Desteği”, “Öğrencinin Kolluk Kuvvetleriyle Durumu”, “Arkadaş Şiddeti” değişkenlerinin yanına “İnternet Süresi” değişkeni eklenmiştir. Değişkenlerin altısı birlikte antisosyal eğilimlerin %33 kadarını ($R=0,575$,

$R^2=0,331$) açıklarken, tek başına “İnternet Süresi” değişkeni antisosyal eğilimlerin %1’ ini açıklamaktadır. Diğer değişkenler sabit kalmak üzere, “Öğretmen Desteği” değişkeni Beta katsayısı -0,210; Okul Memnuniyeti” değişkeni Beta katsayısı -0,216; “Aile Desteği” değişkeni Beta katsayısı -0,168;“ Öğrencinin Kolluk Kuvvetleriyle İlişkisi” değişkeni Beta katsayısı 0,123; “Arkadaş Şiddeti” değişkeni Beta katsayısı 0,134 olarak; “İnternet S.” değişkeni Beta katsayısı -0,130 olarak bulunmuştur. Her altı Beta katsayısına ilişkin t değerleri manidar bulunmuştur (sırasıyla $t=-4.663$, $t=-5.086$, $t=-3.814$, $t=3.158$, $t=3.342$, $t=-3.325$, $p<0,05$).

Araştırma bulgularına göre antisosyal eğilimleri yordayan altıncı önemli etken internette geçirilen süre olarak bulunmuştur. Öğrencinin antisosyal eğilimleri ve “internette 1 saat ve daha az süre” geçirmesi arasında negatif yönde ilişki bulunmaktadır. Sonuç olarak bireyin 1saat ve üstü internette kalması bireyin antisosyal eğilimlerini arttırmaktadır. Gençlerin teknoloji bağımlılığı birçok araştırmada sınanan bir değişkendir. İnternette geçirilen süre ile cinsiyet, akademik başarı, yalnızlık ve aileden algılanan sosyal destek değişkenlerinin ergenlerde internet bağımlılığını yordadığı görülmüştür (Siyez ve Esen, 2011). Özellikle internetin işlevsel olarak kullanılması okul ortamında öğrencilere anlatılmalı, öğrencilerin internetin zararlı kullanılması konusunda öğrencilerin bilgi sahibi olması gerekmektedir.

Aşamalı regresyonun yedinci adımında modele “Öğretmen Desteği”, “Okul Memnuniyeti”, “Aile Desteği”, “Öğrencinin Kolluk Kuvvetleriyle Durumu”, “Arkadaş Şiddeti”, “İnternet Süresi” değişkenlerinin yanına “Anne Çalışma Durumu” değişkeni eklenmiştir. Değişkenlerin yedisi birlikte antisosyal eğilimlerin % 35 kadarını ($R=0,587$, $R^2=0,345$) açıklarken, tek başına “Anne Çalışma Durumu” değişkeni antisosyal eğilimlerin % 2’sini açıklamaktadır. Diğer değişkenler sabit kalmak üzere, “Öğretmen Desteği” değişkeni Beta katsayısı -0,209; “Okul Memnuniyeti” değişkeni Beta katsayısı -0,210, “Aile Desteği” değişkeni Beta katsayısı -0, 170, “Öğrencinin Kolluk Kuvvetleriyle Durumu” değişkeni Beta katsayısı 0,120 “Arkadaş Şiddeti” değişkeni Beta katsayısı 0,141, “İnternet Süre” değişkeni Beta katsayısı -0,129, “Anne Çalışma Durumu” değişkeni Beta katsayısı 0,119 olarak bulunmuştur. Her yedi Beta katsayısına ilişkin t değerleri manidar bulunmuştur (sırasıyla $t=-4.674$, $t=-4.994$, $t=-3.899$, $t=3.105$, $t=3.526$, $t=-3.337$, $t=3.172$, $p<0,05$).

Anne çalışma durumu değişkeni öğrencinin antisosyal eğilimlerini yordamaktadır. Çalışan annelerin çocuklarında antisosyal eğilimler daha fazla görülmektedir. Bu kapsamda araştırmalar birbiriyle tutarlı sonuçlar vermemektedir. Çalışan annelerin çocuklarına yeterince faydalı olup olmadığı ya da çocukların ihmal edilip edilmediği konusu üzerinde çalışılan bir konudur. Bu konuda ortaya çıkan sonuçlar çeşitlidir (Aktaş, 1994). Anne-baba tutumları ile yalnızlık ve sosyal destek düzeylerinin anlamlı bir biçimde farklılaşmadığı görülmektedir (Çeçen, 2008). Bu kapsamda özellikle çalışan annelere yönelik daha çok araştırma yapılmasında fayda vardır.

Araştırma bulgularına göre antisosyal eğilimleri yordayan yedinci önemli etken öğrencinin anne çalışma durumu olarak bulunmuştur. Bireyin anne çalışma durumu ve antisosyal eğilimleri arasında pozitif yönde ilişki bulunmaktadır. Annesi çalışan öğrencilerin antisosyal eğilimlere yatkın olması gençlerin annelerinden yeterli derecede sosyal destek alamadıklarını ortaya koymaktadır. Bu konuda özellikle çalışan annelere yönelik yeni eğitici programlar sunulmalı ve çocukları ile nasıl kaliteli zaman geçirecekleri konusunda eğitimler verilmelidir.

Aşamalı regresyonun sekizinci adımında modele “Öğretmen Desteği”, “Okul Memnuniyeti”, “Aile Desteği”, “Öğrencinin Kolluk Kuvvetleriyle Durumu”, “Arkadaş Şiddeti”, “İnternet Süresi”, “Anne Çalışma Durumu” değişkenlerinin yanına “Öğretmen Memnuniyeti” değişkeni eklenmiştir. Değişkenlerin sekizi birlikte antisosyal eğilimlerin %35 kadarını ($R=0,593$, $R^2=0,351$) açıklarken, tek başına “Öğretmen Memnuniyeti” değişkeni antisosyal eğilimlerin %0,5’ini açıklamaktadır. Diğer değişkenler sabit kalmak üzere, “Öğretmen Desteği” değişkeni Beta katsayısı -0,185; “Okul Memnuniyeti” değişkeni Beta katsayısı -0,181, “Aile Desteği” değişkeni Beta katsayısı -0,175, “Öğrencinin Kolluk Kuvvetleriyle Durumu” değişkeni Beta katsayısı 0,119 “Arkadaş Şiddeti” değişkeni Beta katsayısı 0,141, “İnternet Süresi” değişkeni Beta katsayısı -0,126, “Anne Çalışma Durumu” değişkeni Beta katsayısı 0,112, “Öğretmen Memnuniyeti” değişkeni Beta katsayısı -0,092 olarak bulunmuştur. Her sekiz Beta katsayısına ilişkin t değerleri manidar bulunmuştur (sırasıyla $t=-4.043$, $t=-4.135$, $t=-4.018$, $t=3.074$, $t=3.546$, $t=-3.283$, $t=2.980$, $t=-2.183$, $p<0,05$).

Araştırma bulgularına göre antisosyal eğilimleri yordayan sekizinci önemli değişken öğrencinin öğretmen memnuniyeti olarak bulunmuştur. Bireyin antisosyal eğilimleri ve öğrencinin öğretmeninden memnun olma durumu hakkında negatif

yönde ilişki bulunmaktadır. Öğretmenden algılanan destek birinci önemli etken olmakla birlikte, memnuniyet durumu sekizinci değişken olarak bulunmuştur. Öğretmen memnuniyetini ilk sırada yordayıcı olarak bulunan öğretmen desteğiyle bir arada düşünebiliriz. Bireyin akademik hayatında en önemli yordayıcı öğretmen olarak bulunmaktadır. Bu kapsamda bireyin okulu sevmesi, dersi sevmesi ve akademik olarak geleceğine yön vermesi büyük oranda öğretmenin öğrenciye yaklaşımına bağlıdır.

Aşamalı regresyonun dokuzuncu adımında modele “Öğretmen Desteği”, “Okul Memnuniyeti”, “Aile Desteği”, “Öğrencinin Kolluk Kuvvetleriyle Durumu”, “Arkadaş Şiddeti”, “İnternet Süresi”, “Anne Çalışma Durumu”, “Öğretmen Memnuniyeti” değişkenlerinin yanına “Arkadaş İlişkileri” değişkeni eklenmiştir. Değişkenlerin dokuzu birlikte antisosyal eğilimlerin % 36 kadarını ($R=0,598$, $R^2=0,357$) açıklarken, tek başına “Arkadaş İlişkileri” değişkeni antisosyal eğilimlerin %1’ini açıklamaktadır. Diğer değişkenler sabit kalmak üzere, “Öğretmen Desteği” değişkeni Beta katsayısı -0,179; “Okul Memnuniyeti” değişkeni Beta katsayısı -0,165, “Aile Desteği” değişkeni Beta katsayısı -0,169, “Öğrencinin Kolluk Kuvvetleriyle Durumu” değişkeni Beta katsayısı 0,118 “Arkadaş Şiddeti” değişkeni Beta katsayısı 0,128, “İnternet Süresi” değişkeni Beta katsayısı -0,130, “Anne Çalışma” değişkeni Beta katsayısı 0,117, “Öğretmen Memnuniyeti” değişkeni Beta katsayısı -0,092, “Arkadaş İlişkileri” değişkeni Beta katsayısı -0,083 olarak bulunmuştur. Her dokuz Beta katsayısına ilişkin t değerleri manidar bulunmuştur (Sırasıyla $t=-3.918$, $t=-3.716$, $t=-3.873$, $t=3.072$, $t=3.187$, $t=-3.391$, $t=3.104$, $t=-2.176$, $t=-2.086$, $p<0,05$).

Araştırma bulgularına göre antisosyal eğilimleri yordayan dokuzuncu önemli değişken öğrencinin arkadaş ilişkilerindeki durumu olarak bulunmuştur. Bireyin arkadaş ilişki durumu ve bireyin antisosyal eğilimleri arasında negatif yönde ilişki bulunmaktadır. Arkadaş ilişkilerinin iyi bulan kişilerin antisosyal eğilimleri düşük olmaktadır. Buna karşın arkadaşlarıyla uyum gösteremeyen ve ilişkilerini kötü gören öğrencilerde antisosyal eğilimler artmaktadır. Özellikle okula ait olma, kendini bir grupta hissetme ihtiyacını karşılayamayan birey okuldan kopmakta ve gruba ait olma ihtiyacını okul dışında arama eğilimindedir (Lagana, 2004).

Buna karşın, araştırmada antisosyal eğilimlerin yordayıcısı olarak ele alınan “cinsiyet”, öğrencinin “algılanan başarı durumu”, “aile ekonomik durumu”,

öğrencinin “nerede kaldığı”, “anne eğitim durumu”, “kardeş sayısı”, “düzenli spor yapıp yapmama”, “okul değiştirmek isteyip istememe”, “ anne baba öz-üvey durumu”, “anne babanın sağ-ölü olma durumu, ”babanın çalışma durumu”, “ailenin ekonomik durumu”, “okula ulaşım” değişkenleri öğrencilerin anti-sosyal eğilimlerinin manidar olarak yordayıcısı olarak çıkmamıştır.

5.SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın bulgu ve yorumlarına dayalı olarak ulaşılan sonuçların özetine ve bunlardan hareketle geliştirilen önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuçlar

Antisosyal Eğilimler Ölçeği (AEÖ) beş faktörden ve 26 maddeden oluşan geçerli ve güvenilir bir ölçek olarak bulunmuştur. Faktörlerde yer alan maddelerin içerikleri incelenerek faktörlere isimler verilmiştir. Birinci faktöre “sosyal yalıtılmışlık”, ikinci faktöre “şiddet”, üçüncü faktöre “kavgaya yatkınlık”, dördüncü faktöre “kurallara uymama”, beşinci faktöre “öfke” isimleri verilmiştir.

Antisosyal eğilimler ile aile desteği, öğretmen desteği ve arkadaş desteği değişkenleri arasında negatif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır. Buna göre antisosyal eğilimler ile aile desteği arasında negatif yönde ve düşük düzeyde (-.392), antisosyal eğilimler ile arkadaş desteği arasında negatif yönde ve zayıf düzeyde (-.202), antisosyal eğilimler ile öğretmen desteği arasında negatif yönde ve düşük düzeyde (-.414) ilişki saptanmıştır. Sonuç olarak bireyin aileden, arkadaştan ve öğretmenden algıladığı sosyal destek arttıkça bireyin antisosyal eğilimleri de azalmaktadır.

Araştırmada antisosyal eğilimlerin yordayıcısı olarak aile desteği ve öğretmen desteği değişkenlerinin, lise birinci sınıf düzeyinde antisosyal eğilimleri manidar olarak yordadığı, buna karşın arkadaş desteği değişkeninin antisosyal eğilimleri yordamadığı bulunmuştur.

İkinci aşamada sosyo-demografik değişkenlerden lise birinci sınıf öğrencilerinin antisosyal eğilimlerini yordayan olarak değişkenler önem derecesine göre sırasıyla, algılanan öğretmen desteği, okul memnuniyet durumu, algılanan aile desteği, kolluk kuvvetleri ile durum, arkadaş şiddetine maruz kalma, internette geçirilen süre, anne çalışma durumu, öğretmen memnuniyeti ve arkadaş ilişkileri değişkenleri olarak bulunmuştur. Bunun yanı sıra cinsiyet, algılanan başarı durumu, aile ekonomik durumu, anne ve babanın öz-üvey, sağ-ölü, eğitim durumları ve baba çalışma durumu, öğrenci okula geliş biçimi, okul arkadaşlarıyla ilişkiler, ikametgah, kardeş sayısı, düzenli spor yapıp yapmama, arkadaş şiddetine maruz kalmama, okul değiştirme isteği değişkenleri antisosyal eğilimlerin yordayıcısı olarak bulunmamıştır.

5.2. Öneriler

Araştırmada ulaşılan sonuçlar doğrultusunda önerilerde bulunulmuştur. Bunlar sırasıyla araştırmacılara ve uygulamaya dönük öneriler olmak üzere sıralanmıştır. Uygulamaya dönük öneriler ailelere, politikacılara, rehber öğretmen kadrosunda çalışan okul psikolojik danışmanlarına yöneliktir.

5.2.1. Araştırmacılara Dönük Öneriler

- Antisosyal Eğilimler Ölçeği (AEÖ) 5 faktör ve 26 madde olarak araştırmalarda kullanılabilme üzere geçerli ve güvenilir bir ölçek olarak kullanılabilecektir.
- Antisosyal eğilimler ile aile, arkadaş ve öğretmen desteği arasındaki negatif yönde ilişki bulunması ileriki araştırmalarda kullanılarak alana katkı sağlayabilecektir.
- Aile desteği ve öğretmen desteği lise birinci sınıflarda antisosyal eğilimleri yordayan değişkenler olarak bulunmuştur. Bu sonuç bu alanda yapılacak çalışmalara katkı sağlayabilecektir.
- Araştırma İç Anadolu'da bir ilden lise birinci sınıf öğrencileri için geçerlidir. İç Anadolu'da başka bir ilden farklı sosyo-ekonomik özellikler gösteren illerde farklı örneklemelerle araştırma yapılması faydalı olacaktır.
- Araştırma lise birinci sınıf öğrencileri kapsamında gerçekleşmiştir. Özellikle 5 ve 6.sınıflar düzeyinde ergenliğe giriş döneminde olan bireyler için çalışılmasında fayda vardır.
- Araştırma boylamsal bir çalışma olarak ileriye dönük bu konuda çalışılmasında fayda vardır.
- Araştırma öğrenciler için yapılmakla birlikte benzer çalışmalar öğretmen ve veliler için de yapılabilir ve elde edilen veriler özellikle bu çalışmaya büyük katkı sağlayacaktır.
- Antisosyal eğilimlerle mücadele kapsamında psikoeğitsel bir programın hazırlanıp, uygulanmasında yarar vardır.
- Sosyal destek ağlarının genişletilmesinde ve bu alanda çalışmaların artarak devam etmesinde fayda vardır.

5.2.2. Uygulamaya Dönük Öneriler

5.2.2.1. Ailelere Öneriler

- Bu araştırma özellikle sosyal destek kaynaklarından ailenin çocuğun yetiştirme dönemi ve gelecek planında olumlu veya olumsuz büyük etkisi olduğunu göstermiştir. Ebeveynler bu konudaki etkilerinin bilincinde olmalı ve aile rehberlik faaliyetlerine önem verilmelidir.
- Sosyal destek kaynağı olarak ebeveynler çocukları için eğitim programlarına katılmalı, gelişim dönemleri ve özellikleri hakkında bilgilerini arttırmalıdır.
- Okul ortamında öğrencinin antisosyal eğilimlerini belirleyen yedinci değişken anne çalışma durumudur. Veriler ışığında annenin bu süreçte okuldaki öğrenciye yeterince destek olamadığı tespit edilmiştir. Bu yüzden özellikle okullarda, çalışan annelere yönelik, psikolojik danışmanların konsültasyon faaliyetleri kapsamında çalışmalarını arttırması faydalı olabilecektir. Ayrıca çalışan annelere yönelik daha çok çalışma yapılmalı ve bu konudaki eksiklikler ve neler yapılması gerektiği ortaya konulmalıdır. Sonuç olarak eğitimde özellikle sosyal desteğin artırılması ve antisosyal eğilimlerle mücadele konularında öğretmen, veli, idareci, kanun koyucu taraflarında tam bir işbirliği ve uyum ile birlikte ilerleme sağlanabilecektir.
- İnternette kalış süresinin antisosyal eğilimleri beslediğine dair sonuca ulaşmamız, internetin yıkıcı etkisine karşı daha bilinçli olmamız gerektiğini ve ailelerin bu konuda daha hassas olması gerektiği sonucunu ortaya koymaktadır.
- Arkadaş şiddetine maruz kalma ve arkadaş ilişkilerindeki olumsuzlukların bireyin antisosyal eğilimlerini arttırdığı sonucuna ulaşmamız da ailelerin çocuğu üzerinde arkadaş seçiminde etkili ve uyarıcı olması gerektiğini göstermektedir.

5.2.2.2. Politika Yapıcılar ve Uygulayıcılara Yönelik Öneriler

- Öğretmenden algılanan sosyal destek okul ortamında antisosyal eğilimleri yordayan en önemli değişken olarak bulunmuştur. Okulda antisosyal eğilimler temelinde gerçekleşen şiddet bilindiği üzere tüm dünyada ve Türkiye’de eğitimin en önemli problemlerindendir. Eğitimde temel hedeflerden biri de bireyin kendini gerçekleştirme, iletişim becerileri yüksek, kendiyi ve toplumu barışık bireyler yetiştirmektir. Bu süreçte okulda olumsuz öğretmen tutumlarına maruz kalan birey eğitimden soğumakta ve antisosyal eğilimlerden kişilik bozukluğuna giden bu süreçte dahil olabilmektedir. Her eğitim bölgesinde risk içeren okullar farklı ele alınıp, bu konulara daha fazla yer verilmeli ve bireyler suç ve şiddet sarmalına girmeden korunmalıdır.
- Antisosyal eğilimlerin göstergesi olarak şiddet öğretmenler arasında problem çözme metodu olarak niçin kullanıldığı araştırılmalı, bu konuda artan sayılarda çalışmalar yapılmalıdır. Hızlı değişim süreciyle birlikte birey için mevcut duruma bakıldığında bireyin yaşam şartlarının anne babasının yaşadığı şartlardan çok farklı olduğu görülmektedir. Bu yüzden eğitim-öğretim sürecinde öğretmenin geçmiş dönemde kullandığı problem çözme metotlarını günümüzde kullanması bu problemlere çözüm sunmayacaktır. Eğitimde yeni metotlar kullanılmalı özellikle drama eğitimi konusunda daha yetkin ve öğrenci dünyasına nüfuz eden metotların kullanılması gerekmektedir.
- Okul ortamında kişinin antisosyal eğilimlerini belirleyen değişkenlerden biri de bireyin bir olay sonucu karakola götürülmesidir. Eğitim sisteminde özellikle disiplin cezaları yeniden ele alınmalıdır. Eğitim sisteminde cezalar ve ceza verilme süreci önemlidir. Özellikle ceza alan öğrencilere sonrasında uygun psikolojik danışma ve rehberlik hizmeti sunulmalıdır.
- Bireyin okul memnuniyeti antisosyal eğilimleri belirleyen değişkenlerden biridir. Bu aşamada özellikle öğretmen şiddeti yasak

olmasında rağmen okullarda hala kendine yer bulmaktadır. Aynı zamanda suç olan öğretmen şiddetinden okullarımızda acilen vazgeçilmesi gerekmektedir. Bu konuda geleneksel anlayıştan kurtulmak gerekmekte, öğretmenleri koruyucu yaklaşımdan uzaklaşılması sağlanılmalı ve de cezaların daha caydırıcı olması gerekmektedir. Okul dışında uygulanan şiddette cezalar ölçüsünde, öğrenciye uygulanan şiddet aynı kapsamda değerlendirilmelidir.

5.2.2.3.Okul Psikolojik Danışmanlarına Öneriler

- Okul ortamında kişinin antisosyal eğilimleri belirleyen değişkenlerden biri de arkadaş şiddetine maruz kalmadır. Okul ortamında arkadaşları tarafından yeterli desteği bulamayan aksine şiddet gören bireylerin antisosyal eğilimleri artmaktadır. Okullarda etkin bir şekilde uygulanacak akran arabulucuğu gibi rehberlik faaliyetleri ile birlikte arkadaştan gelebilecek olumsuz etkiler önlenebilmektedir. Arkadaş şiddetine maruz kalmak okul zorbalığı kavramıyla birlikte değerlendirilmektedir. Bu konuda araştırmaların yoğun olarak yapılması ve okullarda bu tür sorunlarla etkin şekilde kullanılabilecek yöntem ve teknikler geliştirilmelidir. His ve heveslerinin etkisinde yapılan hatalar bireyin hayatının diğer bölümünde tamiri imkânsız sonuçlar doğurabilmektedir. Mala ve insana karşı işlenen suçlar ergenlik döneminde kişilerin ilk suçu olarak kendini göstermektedir. Gruba dahil olmak, kendini ispat edebilmek için hata yapabilen ergen sonrasında büyük pişmanlıklar yaşayabilmektedir. Sosyal destek kaynağı olan öğretmen ve aile, bireyi olumsuz gruplardan korumakla sorumludur. Olumsuz gruplar yerine olumlu arkadaş gruplarının oluşturulması ve bireyin öğretmen ve aile desteğiyle bu gruplara dahil olması önemlidir. Bu süreçte özellikle sağlıklı sosyal grupların oluşması ve bireylerin bu gruplara dahil olması psikolojik danışmanların öğrencileri bu gruplara yönlendirmesi önemlidir.
- Okulun iklimi ve kültürü, öğrenci ve okul çalışanlarının özellikleri, okulun fiziksel ve sosyal özellikleri okullarda saldırganlık ve şiddet içeren davranışların ortaya çıkmasında etkili olmaktadır (Yavuzer,

2011). Bu kapsamda okulda tüm personellere yönelik önleyici çalışmalar yapılmalı ve şiddeti besleyen bir okul iklimi yerine bireye destek olucu bir yapı oluşturulmalıdır.

- Psikolojik danışmanlar antisosyal eğilimlerin yordayıcısı olarak ortaya çıkan uzun süreli internete kullanımı konusunda gerek öğrencilere gerekse okul personellerine eğitici programlar düzenlemelidir.
- Psikolojik danışmanlar antisosyal eğilimlerin yordayıcısı olarak ortaya çıkan anne çalışma durumu kapsamında özellikle çalışan annelere yönelik eğitici programlar düzenlenmelidir.
- Psikolojik danışmanlar antisosyal eğilimlerin yordayıcısı olarak ortaya çıkan “öğrencinin kolluk kuvvetleri ile yaşadığı durum”a yönelik o tür olaylara yönelik öğrencilere gerekli psikolojik danışma hizmeti sunmalıdır.
- Psikolojik danışmanlar antisosyal eğilimlerin yordayıcısı olarak ortaya çıkan şiddete karşı tedbirler almalı, arkadaş şiddetine maruz kalan ve şiddet uygulayan öğrencilere yönelik uygun psikolojik danışma ve rehberlik hizmeti sunmalıdır.
- Psikolojik danışmanlar, öğrencinin arkadaş ilişkileri konusunda, antisosyal eğilimleri olduğu düşünülen öğrencilerle özel çalışmalar yapmalıdır.

KAYNAKÇA

- Ak, İ. ve Sayar, K. (2002). Antisosyal kişilik bozukluğunda sosyobiyolojik etkenler. *Klinik Psikofarmakoloji Bülteni*, 12, 155-158.
- Akın, D. ve Ceyhan, E., (2005). Resmi ve özel genel lise öğrencilerinin ailelerinden, arkadaşlarından ve öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destek düzeyleri açısından kendini kabul düzeylerinin incelenmesi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(2), 69-88.
- Aktaş, Y. (1994). Çalışan anne ve çocuğu. *Yaşadıkça Eğitim Dergisi*, 3(6), 7-11.
- Algül, A., Semiz, Ü., ve Ateş, A. (2007). Antisosyal kişilik bozukluğu olan bireylerde madde kullanımı ve saldırganlık ilişkisi. *Düşünen Adam Dergisi*, 20(3):141-150.
- Armstrong, M., Birnie, S. ve Ungar, M. (2005). Pathways between social support, family well being, quality of parenting, and child resilience: What we know. *Journal of Child and Family Studie*, 2(14), 269-281.
- Ateşçi, F., Kuloğlu, M. ve Yıldız, M. (2002). İntihar girişimi olan bireylerde birinci ve ikinci eksen tanıları. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 5, 22-27.
- Aytaç, S. ve Aksoy, H. (2005). Suç Kariyeri: Suçun Meslek Haline Getirilmesi . Suç Önleme Sempozyumu: 7-8 Ekim 2011- Bursa.
- Bacıoğlu, S.D. (2014). Şiddet ve saldırganlığın azaltılmasında önleme ve müdahale programlarının etkililiği:Meta analiz çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(42), 294-304.
- Balkaya, A. (2005). *Lise öğrencilerinin kimlik duygusu kazanma düzeylerinin bazı kişisel-sosyal ve ailesel nitelikler ile suç davranışı düzeyi bakımından incelenmesi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi.
- Balkıs, M., Duru, E. ve Buluş, M. (2005). Şiddete yönelik tutumları özyeterlilik, medya, şiddete yönelik inanç, arkadaş grubu ve okula bağlılık ilişkisi. *Ege Eğitim Dergisi*, 6(2), 81-97.
- Bilge, F. (2006). *Ergenlerin Öfkeyle Baş Etmelerine Nasıl Yardımcı Olabiliriz? Çocuk ve Ergene Yönelik Şiddetin Önlenmesi Sempozyumu*. 15-16 Mayıs. Ankara: AEM Kitap.
- Bilge, F. ve Kutsal, D. (2012). Lise öğrencilerinin tükenmişlik ve sosyal destek düzeyleri. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 37, 283-297.
- Bilen, M. (1999). *Plandan uygulamaya öğretim*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Binbaşoğlu, C. (2004). *Ailede ve okulda eğitim sorunları*. İstanbul:MEB Yayınları.
- Budak, B. (1999). *Lise öğrencilerinde algılanan sosyal destek düzeyi ile problem çözme becerileri arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
- Budak, S. (2003). *Psikoloji sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

- Burger, J. M. (2006). *Kişilik*. (İ. D. Erguvan-Sarioğlu, Çev.). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Cantürk, G. ve Cantürk, N. (2004). Suçlu profili. *Adli Tıp Dergisi*, 18(2), 27-37.
- Cattell, H. B., (1989). *The Pf: Personality in Depth Iııons*. Institute for Personality And Ability Testing Inc.
- Civitçi, N. (2011). Lise öğrencilerinde okul öfkesinin yordayıcıları olarak okula yabancılaşma ve sosyal destek. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(3), 861-871
- Cobb, S. (1976). Social support as a moderator of life stres. *Psychosom Med*, 38: 300-314.
- Connely, C. D. (1998). Hopefulness, self esteem, and perceived social support among pregnant and nonpregnant Adolescent. [Hamile olan ve olmayan ergenler arasında umutsuzluk, kendilik değeri ve algılanan sosyal destek]. *Western Journal of Nursing Research*, 20(2), 195-211.
- Çeçen, R. (2008). Öğrencilerin cinsiyetlerine ve anababa tutum algılarına göre yalnızlık ve sosyal destek düzeylerinin incelenmesi. *Türk Eğitim ve Bilim Dergisi*, 6(3), 415-431.
- Çöpür, M., Elmas, İ. ve Can, Y. (1984). Madde bağımlılığı ve antisosyal kişilik. *Kriz Dergisi*, 3(1-2), 194-196.
- Çuhadaroğlu, A. (2004). *Üniversite öğrencilerinin antisosyal davranış ölçeği puanlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
- Demir, M. ve Filiz, K. (2004). Spor egzersizlerinin insan organizması üzerinde etkileri. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(2), 109-114.
- Diken İ. ve Yıldız, K. (2011). Antisosyal davranışları ölçmeye yönelik Başarıya İlk Adım Programının Türkçe Versiyonu'nun etkililiği. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 36(161), 145-158.
- Dost, M.T. (2007). Üniversite öğrencilerinin yaşam doyumunun bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(22), 132-143.
- Durmuş, E. (2013). Ergen bakış açısıyla okulda şiddet ve çözüm önerileri. *İnönü Üniversitesi E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 4(3), 41-57.
- Eldeklioğlu, J. (2008). Yalnızlığın belirleyicileri olarak: Cinsiyet, duygusal ilişki, internet kullanımı algılanan sosyal destek ve sosyal beceri. *Eurasian Journal of Educational Research*, 33, 128-140.
- Elbir, N. (2000). *Lise 1. sınıf öğrencilerinin sosyal destek düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi.
- Erdem, G. ve Taner, S. (2006). Çocuk ve gençlerde acil durumlar. *Bağımlılık Dergisi*, 7, 111-116.
- Erdem, M. ve Özmenler, N. (2010). Antisosyal kişilik bozukluğu olgularının şiddet suçu niteliğine göre mizaç ve karakter özellikleri. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 13, 113-118.

- Erim, B. (2001). *Yetiştirme yurtlarında yaşayan ergenlerin, benlik saygısı, depresyon ve yalnızlık düzeyleri ile sosyal destek sistemleri açısından karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Esen, E. ve Siyez, D., M. (2011). Ergenlerde internet bağımlılığını yordayan psikososyal değişkenlerin incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(36), 127-138.
- Ersin, B. (2008). *Lise öğrencilerinin suç eğilimleri ile anne baba tutumları arasında ilişki (Beyoğlu Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi. Beykent Üniversitesi.
- Freedman, J., Sears, D.O. ve Carlsmith, J.M. (2003). *Sosyal psikoloji* (A.Dönmez, Çev.). İstanbul:İmge Yayınevi.
- Geçtan, E. (1982). *Psikanaliz ve sonrası*. Ankara: Maya Matbaacılık ve Yayıncılık.
- Genç, G. ve Aksu, M. B. (2010). Genel lise öğrencilerinin zorba-kurban davranışlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 30(2), 413-448.
- Gençoğlu, C., Kumcağız, H. ve Ersanlı, K. (2014). Ergenlerin şiddet eğilimine etki eden ailevi faktörler. *International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9(2), 639-652.
- Glasser, W. (1999). *Başarısızlığın olmadığı okul*. (K. Teksöz, Çev.). Ankara: Beyaz Yayınları.
- Gürün, O. A. (1991). *Psikoloji sözlüğü*. İstanbul:İnkılap Yayınevi.
- Haskan, Ö. ve Yıldırım, İ. (2012). Şiddet eğilimi ölçeğinin geliştirilmesi. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 37(163), 165-177.
- Kaner, S. (1991). Suçlu çocuklara/gençlere genel bir bakış. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 23, 170-186.
- Kaner, S. (1997). Antisosyal davranış envanteri geliştirme çabaları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 2(6), 23-29.
- Karaca, F., Yılmaz, E., Yılmaz, E. (2008). Üniversite öğrencilerinin sosyal destek ve yalnızlık düzeylerinin incelenmesi. *Genel Tıp Dergisi*, 18(2), 71-79.
- Kaya, İ. (2006). Malatya il merkezinde farklı sosyoekonomik koşullardaki iki ilköğretim okulu öğrencilerinde ruhsal uyum taraması. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 7, 157-161.
- Kaygusuz, C. ve Sardoğan, M.E. (2006). Antisosyal Kişilik Bozukluğu tanısı almış ve almamış olan bireylerin duygusal zeka düzeyleri açısından incelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi*, 7(1), 85-102.
- Kılıççı, Y. (1989). *Okulda ruh sağlığı*. Ankara: Şafak Ofset,Tipo Matbaacılık.
- Kızmaz, K. (2007). Mükerrer suçlulukla ilişkili değişkenler. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(2), 227-249.
- Kiremitçi, M. (2008). *Farklı suç türlerinden tutuklu ergenlerin benlik algıları ile aile tutumlarının karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi.

- Kulaksızoğlu, A. (2002). *Ergenlik psikolojisi*. Ankara: Ütopya Yayınları.
- Lagana, M.T. (2004). Protective factors for inner-city adolescents at risk of school dropout: Family factors and social support. *Children and Schools*, 26(4), 211-220.
- Mahiroğlu, A. ve Buluç, B. (2003). Ortaöğretim kurumlarında fiziksel ceza uygulamaları. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(1). 90-107.
- Nazik, B. (1981). *Çocuk ruh sağlığı*. İstanbul:YA-PA Yayınevi.
- Nazlı, S. (2008). Sosyal davranış ölçeğinin Türkçe formunun geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23, 57-62.
- Okullarda Suç ve Şiddeti Önleme. (t.y). Erişim: 15.04.2016, <http://www.alopsikolog.net/pdf/p31.pdf>
- Öğrencilerin Şiddet Algısı. (t.y.). Erişim: 15.04.2016, http://www.meb.gov.tr/earged/earged/siddet_algisi.pdf
- Özdemir, D. ve Şener, Ş. (2004). Çocuk ve ergen psikiyatrisinde acil durumlar. *Klinik Pediatri Dergisi*, 3(1), 5-11.
- Özdemir, S. ve Sezgin, F. (2011). İlköğretim okulu öğrencilerinin yönetici ve öğretmen desteği, algılanan şiddet ve okul memnuniyetine ilişkin görüşleri. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(2), 181-199.
- Özgüven, İ.E. (1974). *Akademik başarıyı etkileyen zihinsel olmayan faktörler*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Basımevi.
- Özmenler, K. N. (1995). *Antisosyal kişilik bozukluğunda suç örüntüsüne göre psikososyal özelliklerin incelenmesi*. Uzmanlık Tezi. Gülhane Askeri Tıp Akademisi.
- Öztemel, K. (2013). Lise öğrencilerinin kariyer karar verme güçlüklerinin yordayıcıları olarak algılanan sosyal destek ve cinsiyet. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11(3), 241-257.
- Peker, H. (2007). *Çocuk ve suç*. Ankara: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Rehber, E. (2007). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin empatik eğilim düzeylerine göre çatışma çözme davranışlarının incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi.
- Terzi, Ş. (2008). Üniversite öğrencilerinin psikolojik dayanıklılıkları ve algıladıkları sosyal destek arasındaki ilişki. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(29), 1-11.
- Sağlam, S. (2007). *Lise öğrencilerinin ana-baba iletişimi sosyal destek ve ana-baba tutumu arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erzurum Atatürk Üniversitesi.
- Sarıcıbulut, S. (2010). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin sınav kaygıları, saldırganlık eğilimleri ve problem becerilerindeki yetersizliklerin sağaltımında gruplar çözüm odaklı kısa terapilerin etkileri. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 30(2), 325-356.
- Şimşek, S. (2010). *Ergenlerde davranış problemlerinin anne ve babadan ve öğretmenlerden algılanan duygusal istismar açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi.

- Toprakçı, E. (2013). *Sınıf yönetimi*. Ankara: PegemA Yayınevi.
- Türkçapar, H., Güriz, O., Özel, A. ve Örsel, S. (2004). Antisosyal kişilik bozukluğu olan hastalarda öfke ve depresyonun ilişkisi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 15(2), 119-124.
- Tuzgöl, M. (2007). Üniversite öğrencilerinin yaşam doyumunun bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(2), 132-144.
- Yalçın, İ. (2004). *Ailelerinden algıladıkları destek düzeyleri farklı lise öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi.
- Yavuzer, Y. (2011). Okullarda saldırganlık/şiddet:Okul ve öğretmenler ilgili risk faktörleri ve önleme stratejileri. *Milli Eğitim Dergisi*, 192, 43-61.
- Yıldırım, İ. (1998). Akademik başarı düzeyleri farklı olan lise öğrencilerinin sosyal destek düzeyleri. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi* , 9, 33-39.
- Yıldırım, İ. (2004). Algılanan sosyal destek ölçeğinin revizyonu. *Eurasian Journal Of Educational Research*, 17, 221-236.
- Yıldırım, İ. (2004). Depresyonun yordayıcısı olarak sınav kaygısı, gündelik sıkıntılar ve sosyal destek. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27, 241-250.
- Yıldırım, İ. (2004). Lise öğrencilerinde boyun eğici davranışların yaygınlığı. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26, 220-228.
- Yıldırım, İ. (2006). Akademik başarının yordayıcısı olarak gündelik sıkıntılar ve sosyal destek. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 258-267.
- Yıldırım, İ. (2006). *Anne Baba Desteği*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yılmaz, E. ve Karaca, F. (2008). Üniversite öğrencilerinin sosyal destek ve yalnızlık düzeylerinin incelenmesi. *Genel Tıp Dergisi*. 18(2), 71-80.
- Yörükan, T. (2000). *Alfred Adler sosyal roller ve kişilik*. İstanbul: İş Bankası Yayınları.
- Yörükoğlu, A. (1996). *Çocuk ruh sağlığı*. İstanbul: Özgür Yayınevi.
- Zimet, G., Dahlem, N. ve Gordon, F. (1988). The multidimensional scale of perceived social Support (Algılanan Sosyal Desteğin Boyutları) . *Journal of Personality Assesment* .52(1), 30-41.

EKLER DİZİNİ

EK 1. ETİK KURUL ONAY BİLDİRİMİ

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Genel Sekreterlik

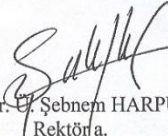
Sayı : 76000869/ 433-4260

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,

İlgi: 11.12.2014 tarih ve 2350 sayılı yazınız.

Enstitünüz Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı yüksek lisans programı öğrencisi Adem MENTEŞ'in, Prof. Dr. İbrahim YILDIRIM danışmanlığında yürüttüğü "Dokuzuncu Sınıf Öğrencilerinde Anti-Sosyal Eğitimlerin Yordayıcısı Olarak Sosyal Destek" başlıklı tez çalışması, Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun 23.12.2014 tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi rica ederim.

Prof. Dr. Şebnem HARPUR
Rektör a.
Rektör Yardımcısı

Ek: Tutanak

Hacettepe Üniversitesi Genel Sekreterlik 06100 Sıhhiye-Ankara
Telefon: 0 (312) 305 1003 - 1004 • Faks: 0 (312) 310 5552
E-posta: yazimd@hacettepe.edu.tr • www.hacettepe.edu.tr

Ayrıntılı Bilgi için:
Yazı İşleri Müdürlüğü
0 (312) 305 1008

EK 2. ÜNİVERSİTE UYGULAMA İZNİ

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Sayı: 51944218-010.99/177
Konu: Adem MENTEŞ
(Uygulama İzni)

29/01/2015

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA

Anabilim Dalımız Tezli Yüksek Lisans programı öğrencilerinden Adem MENTEŞ'in Prof. Dr. İbrahim YILDIRIM'ın danışmanlığında yürüttüğü "Dokuzuncu Sınıf Öğrencilerinde Anti-Sosyal Eğilimlerin Yordayıcısı Olarak Sosyal Destek" başlıklı tez çalışması kapsamında Çankırı Valiliği İl Millî Eğitim Müdürlüğü'nden uygulama yapma isteğinin uygun bulunduğuna ilişkin 21/01/2015 tarih ve 702161 sayılı yazı ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinizi ve belgenin ilgiliye tebliğini rica ederim.

Prof.Dr. BERRİN AKMAN
Enstitü Müdürü

EKLER :
2 adet yazı.

Enstitü Sekreter V. : O. ERUYSAL (Paraf)

*Davranış
30.01.2015
f. B. K.*

EPÖ	
FDR	✓
EYTP	
FÖD	
TÜM	
DİĞER	
TARİH	

4581687386

EK 3. İL MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ UYGULAMA İZNİ

T.C.
ÇANKIRI VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 25371745/44/702161
Konu: Tez Çalışması

21/01/2015

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü)

İlgi: 13.01.2015 tarihli ve 51944218-010.99/63 sayılı yazınız

Valilik Makamının, üniversiteniz öğrencisi Adem MENTEŞ tarafından “Dokuzuncu Sınıf Öğrencilerinde Anti-Sosyal Eğilimlerin Yordayıcısı Olarak Sosyal Destek” konulu tez çalışmasının uygulanması hakkındaki 20.01.2015 tarihli ve 639090 sayılı onayları ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinize arz ederim.

Yusuf YAZICI
İl Milli Eğitim Müdürü

EK:1 Onay

Güvenli Elektronik İmza
Aslı ile Aynıdır
..22.01./2015
Musa KEFLİ
Evrak Memuru

Cumhuriyet Mh. N.Fazıl Kısakürek Cad. Hükümet Konağı Çankırı
Elektronik Ağ: www.meb.gov.tr
e-posta: ortaogretim18@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: Ortaöğretim Şubesi
Tel: (0 376) 213 15 36
Faks: (0 376) 213 10 16

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <http://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 4d1b-e2bc-36bd-ab04-1053 kodu ile teyit edilebilir.

T.C.
ÇANKIRI VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 25371745/44/639090
Konu: Tez Çalışması

20/01/2015

VALİLİK MAKAMINA
ÇANKIRI

Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitü Müdürlüğü'nün uygulama izni hakkındaki 13.01.2015 tarihli ve 63 sayılı yazıları, anket formları ve Müdürlüğümüzde kurulan değerlendirme komisyonuna ait form ekte sunulmuştur.

Bakanlığımız Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 07/03/2012 tarih ve 3616(2010/13) sayılı genelgesi gereğince; Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans öğrencisi Adem MENDEŞ'in "Dokuzuncu Sınıf Öğrencilerinde Anti-Sosyal Eğilimlerin Yordayıcısı Olarak Sosyal Destek" başlıklı tez çalışmasını ilimiz merkezinde bulunan Süleyman Demirel Fen Lisesi, Nevzat Ayaz Anadolu Lisesi, Çankırı Cumhuriyet Anadolu Lisesi, Çankırı Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi ile Çankırı Şehit Korhan Kuruçay Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi 9.sınıf öğrencilerine eğitim-öğretimi aksatmayacak şekilde gönüllülük esasına göre uygulanması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Yusuf YAZICI
İl Millî Eğitim Müdürü

OLUR
20/01/2015

Zafer ENGİN
Vali a.
Vali Yardımcısı

Güvenli Elektronik İmza
Aslı ile Aynıdır
22/01/2015
Musa KEFLİ
Evrak Memuru

Cumhuriyet Mh.N.Fazıl Kısakürek Cad. Hükümet Konağı Çankırı
Elektronik Ağ: cankirimem@meb.gov.tr
e-posta: ortaogretim18@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: Ortaöğretim Şubesi
Tel: (0376) 213 1536
Faks: (0376) 213 1016

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <http://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden e044-3ba6-3674-95b6-d08a kodu ile teyit edilebilir.

EK.4.SOSYAL DESTEK ÖLÇEĞİ ÖRNEK MADDELER

SOSYAL DESTEK ÖLÇEĞİ (ASDÖ-R)

ÖRNEK MADDELER

Prof. Dr. İbrahim YILDIRIM

AİLEM

	Bana Uyg.	Kısmen	Bana Uyg. Değil
1. Bana gerçekten güvenilir	()	()	()
2. Sorunlarımı çözmeme yardım eder	()	()	()
12. İyi ve kötü günlerimde yanımda olur	()	()	()

ARKADAŞLARIM

	Bana Uyg.	Kısmen	Bana Uyg. Değil
31. Derslerle ilgili bilgilerini benimle paylaşır	()	()	()
32. İyi ve kötü günlerimde yanımda olur	()	()	()
33. Bir şeye sinirlendiğimde beni yatıştırır	()	()	()

ÖĞRETMENLERİM

	Bana Uyg.	Kısmen	Bana Uyg. Değil
34. Amaç, ilgi ve yeteneklerim konusunda benimle konuşur	()	()	()
35. Bana gerçekten güvenilir	()	()	()
42. Beni gerçekten anlar	()	()	()

EK.5.KİŞİSEL BİLGİ FORMU ÖRNEK MADDELER

Cinsiyet:

() K

() E

Şimdiki okulunuzdan ne derece memnunsunuz.

() Yeterli

() Yetersiz

Başarı durumunuz nedir?

() İyi

() İyi Değil

Şimdiki okulunuzda arkadaşlarınızın şiddetine maruz kaldınız mı?

() Evet

() Hayır

Anneniz: () Öz () Üvey

Babanız: () Öz () Üvey

Anneniz : () Sağ () Ölü

Babanız : () Sağ () Ölü

Şimdiki okulunuzda öğretmenlerinizin şiddetine maruz kaldınız mı?

() Evet

() Hayır

Anneniz:

() Ücret karşılığı bir işte çalışıyor

() Bir işte çalışmıyor

Elinizde olsa şimdiki okulunuzu değiştirmek ister misiniz?

() Evet

() Hayır

Babanız:

() Ücret karşılığı bir işte çalışıyor

() Bir işte çalışmıyor

Ailenizin ekonomik durumu:

() Yeterli

() Yetersiz

Düzenli spor yapar mısınız?

() Evet

() Hayır

Genellikle okula ulaşımınız:

() Servisle

() Diğer

Bugüne kadar okulda disiplin suçu aldınız mı?

() Evet

() Hayır

Nerede kalıyorsunuz?

() Ailemle evimizde

() Diğer

Bugüne kadar okuldaki bir davranış sebebiyle karakola götürüldünüz mü?

() Evet

() Hayır

Okul arkadaşlarınızla ilişkileriniz:

() İyi

() İyi değil

Öğretmenlerinizden ne derece memnunsunuz?

() Memnunum

() Memnun değilim

EK.6.ANTİSOSYAL EĞİLİMLER ÖLÇEĞİ ÖRNEK MADDELER

ANTİSOSYAL EĞİLİMLER ÖLÇEĞİ

Yönerge: Sevgili Öğrenciler, antisosyal davranışlara eğilim düzeyinizi belirlemek amacıyla hazırlanan bu ölçekte 26 madde bulunmaktadır. Maddeleri dikkatle okuyunuz, sizin için uygun olan yere (X) işareti koyunuz. Lütfen hiçbir madde atlamayın. Elde edilen bilgiler hiçbir yerde kullanılmayacaktır. Katılımınız tamamen gönüllülük esasına göreler.

Adres: Hacettepe Üniversitesi
Adem MENTEŞ

Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bölümü

	Uygun	Kısmen uygun	Uygun değil
1-Kimse beni sevmiyor.	☐	☐	☐
2-Kimse beni anlamıyor.	☐	☐	☐
3-Kendimi dışlanmış hissediyorum.	☐	☐	☐
4-Çevremde bana yardım edecek kimse yok.	☐	☐	☐
5-İnsanların beni kullandığını hissediyorum.	☐	☐	☐
6-Hakkımda dedikodu yapanlar var.	☐	☐	☐
7-Küçüklüğümde yakınlarımdan şiddet gördüm.	☐	☐	☐
8-Hayvanlara kötü davrandığım olur.	☐	☐	☐
9-Geçmişte şiddete maruz kaldım.	☐	☐	☐
10-Kavgadan karakola düştüğüm oldu.	☐	☐	☐
11-Arkadaşlarımlın eşyalarını zorla aldığım oldu.	☐	☐	☐
12-Okulda adım kötüye çıkmış durumda.	☐	☐	☐
13-Ailem benle yeterince ilgilenmiyor.	☐	☐	☐
14-Gerektiği yerde kavga ederim.	☐	☐	☐
15-Kavgada karşımdakinin haddini bildirince rahatlarım	☐	☐	☐

EK 7. ORJİNALLİK RAPORU

Turnitin Doküman Görüntüleyici - Google Chrome

https://turnitin.com/dv?o=687023445&u=1040396733&s=3&lang=tr

Enstitü: Doktora Çalışmaları - TESLİM TARİHİ: 05.12.2016

anti-sosyal eğilimlerin yordayıcısı olarak sosyal destek ve sosyo demografik değişkenler

ADAM MENTEŞ TARAFINDAN

Originality: GradeMark: PeerMark: turnitin %16 BENDER 0 ÜZERİNDEN

Eşleşmeyi Gözden Geçir

1 www.openaccess.hace... %2
İnternet kaynağı

2 library.cu.edu.tr %1
İnternet kaynağı

3 eğitim.ege.edu.tr %1
İnternet kaynağı

4 eğitimbilimlerienstitusu... %1
İnternet kaynağı

5 Anadolu University' ne ... %1
Öğrenci ödevi

6 katalog.hacettepe.edu.tr %1
İnternet kaynağı

7 ElMİR, Serap. "Öğretim... %1
Yayın

8 docplayer.biz.tr %1
İnternet kaynağı

9 www.ilibdergi.hacettep... %1
İnternet kaynağı

10 acikerisim.selcuk.edu.tr... %1
İnternet kaynağı

11 acikarsiv ankara.edu.tr %1
İnternet kaynağı

ANTİ-SOSYAL EĞİLİMLERİN YORDAYICISI OLARAK
SOSYAL DESTEK VE SOSYO DEMOGRAFİK
DEĞİŞKENLER

SOCIAL SUPPORT AND SOSYO-DEMOGRAPHIC
FACTORS AS PREDICTING ANTI-SOCIAL TENDENCIES

Adem MENTEŞ

1 Hacettepe Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı İçin
Öngörülen
Yüksek Lisans Tezi
olarak hazırlanmıştır.
2016

SAĞIR: 1 / 82

Satış Alınan Raporu

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

<i>Adı Soyadı</i>	Adem MENTEŞ
<i>Doğum Yeri</i>	İSKİLİP
<i>Doğum Tarihi</i>	01.01.1983

Eğitim Durumu

<i>Lise</i>	Çorum Anadolu Öğretmen Lisesi	2001
<i>Lisans</i>	Gazi Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümü	2007
<i>Yüksek Lisans</i>		
<i>Yabancı Dil</i>	İngilizce: Okuma (Çok İyi), Yazma (Orta), Konuşma:(Orta)	

İş Deneyimi

<i>Stajlar</i>	Milli Eğitim Bakanlığı	2007
<i>Projeler</i>	AB Proje, KUZKA (Kalkınma Ajansı Projesi),Çocuğa Yönelik Şiddeti Önleme Teknik Destek Projesi	2014,2016
<i>Çalıştığı Kurumlar</i>	Milli Eğitim Bakanlığı	2007-

Akademik Çalışmalar

Yayınlar (Ulusal, uluslararası makale, bildiri, poster vb gibi.)

--

Seminer ve Çalıştaylar

Türkiye Bağımlılıkla Mücadele (TBM), Aile Eğitim Programı (AEP),0-18 Yaş Eğitimi, Bilimsel Raporlama Teknikleri

Sertifikalar

MEB kapsamında hizmetiçi programlar kapsamında alınan sertifikalar.

İletişim

<i>e-Posta Adresi</i>	mentes.adem@gmail.com

<i>Jüri Tarihi</i>	10.06.2016
--------------------	------------